

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
"ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ"

СТУДЕНТСЬКІ НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Національного університету
«Острозька академія»

Серія «Філологічна»

Збірник наукових праць

Випуск 16

Острог
Видавництво Національного університету «Острозька академія»
2022

УДК: 81.161.2+
81.111
С 88

*Рекомендовано до друку
засіданням ради факультету романо-германських мов
Національного університету «Острозька академія»
(протокол № 3 від 19 жовтня 2022 року)*

*Публікація підготовлена та видана за підтримки Відділу преси,
освіти та культури Посольства США в Україні.
Погляди та інтерпретації, представлені у цій публікації,
не обов'язково збігаються з офіційною позицією уряду США.
Відповідальність за зміст публікації несе винятково автор публікації /
Supported by the Public Affairs Section of the U.S. Embassy to Ukraine.
The views of the author do not necessarily reflect the official position
of the U.S. Government.*

Редакційна колегія:

Худолій А. О., доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри англійської філології;

Ковальчук І. В., кандидат психологічних наук, доцент, декан факультету романо-германських мов.

С 88 **Студентські** наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна» / ред. кол. : А. О. Худолій, І. В. Ковальчук. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія». Вип. 16. 2022. 86 с.

DOI 10.25264/19.10.2022

У збірнику містяться статті студентів та молодих науковців, присвячені проблемам інформаційної війни та засобам пропагандистського впливу Російської Федерації проти України.

Збірник рекомендовано студентам-філологам, політологам та всім, хто цікавиться проблемами інформаційної війни РФ проти України.

УДК: 81.161.2+
81.111

© Видавництво Національного університету
«Острозька академія», 2022
© Автори статей, 2022

УДК 327.5(470)

Бура Тетяна Андріївна

Національний університет «Острозька академія»

«НОВОМОВА» РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ: ІСТОРИЧНА ЗАКОНОМІРНІСТЬ ЧИ ОЗНАКА ДИКТАТУРИ?

Стаття присвячена аналізу «новомови» російських пропагандистських ЗМІ та висвітленню головних причин її виникнення. Метою статті є підтвердження думки про важливість виявлення евфемізмів, метафор та перифразів у інформаційному потоці задля ефективної боротьби із пропагандою та фейками. Проведений аналіз демонструє чітку паралель між Орвеллівською «Newspeak» та сучасним провладним дискурсом заангажованих ЗМІ. Висновки зроблені на основі аналізу перегляду «завуальованих» російських новин про «надзвичайні події».

Ключові слова: новомова, Орвелл, евфемізм, пропаганда, війна.

The article is devoted to the analysis of the «newspeak» of the Russian propaganda media and to the coverage of the main reasons for its emergence. The purpose of the article is to confirm the importance of identifying euphemisms, metaphors and paraphrases in the information flow in order to effectively combat propaganda and fakes. The conducted analysis shows a clear parallel between the Orwell «Newspeak» and the modern pro-government discourse of engaged mass media. The conclusions are made based on the analysis of viewing «veiled» Russian news about «extraordinary events».

Keywords: newspeak, Orwell, euphemism, propaganda, war.

Постановка проблеми. «Новомова» не є інновацією російської пропаганди: задовго до правління нинішнього президента РФ ідею такої комунікації між правлячою верхівкою та громадянами держави описав відомий англійський письменник-антиутопіст Джордж Орвелл. Саме на його антиутопічний роман «1984» часто

посилаються при дослідженні риторики провладних російських ЗМІ.

Власне **актуальним** у дослідженні химерної «новомови» російської пропаганди є опис даних мовних «новоутворень», формування навичку розпізнавати їх та ефективно протидіяти «лінгвістичній» ворожій риторичі.

Стаття опирається на дослідження у лінгвістичній та соціальних галузях, а також на матеріалі телевізійних новин та іншій журналістській діяльності.

Мета статті полягає у спробі детального опису зафіксованих «новослів», розгляді причин та цілей їх створення, а також в аналізі можливостей уникнення їхнього впливу на міжнародний воєнний дискурс.

У статті важливими є такі **завдання**:

- Описати виявлені випадки вживання «новомови» та «новослів» у російських ЗМІ;
- Проаналізувати причини та мету їхнього вживання;
- Зосередитися на можливих способах їх виявлення та уникнення, особливо у світовому воєнному дискурсі.

Аналіз останніх досліджень. «Новомова», як рупор тоталітарних режимів, була цікава дослідникам ще з часів виходу антиутопічного роману Джорджа Орвелла «1948». Йоганн Кеберль [1] досліджував мовно-філософську основу виникнення «новомови», а у 1991 році Джон Уеслі Янг [3] написав наукову роботу про «новомову» та історичні приклади контролю мов. З українських дослідників цього питання можна згадати Надію Рогальську [6] та інтернет-медіа «Суспільне» [7].

Останнім часом через повномасштабне російське вторгнення на територію України «новомова» отримала нову хвилю «популярності» та привернула до себе увагу дослідників та загальної аудиторії.

Початок 21-го століття став викликом для цивілізованого світу: революції, пандемія та війна, що торкнулася всіх сфер життя. З таким самим викликом зіштовхнулися і філологічні науки, адже у вжитку з'явилася спрогнозована ще Джорджем Орвеллом **«новомова»**. Її ідея полягала в тому, щоб контролювати думки людей і з часом витіснити з їхнього використання певні концепти, а отже витіснити їх також із реального життя. Це спеціально створене ідеологічне мовлення задля формування «правильного» сприйняття світу. Наприклад, такі слова, як *«революція»*, *«свобода»*, *«рівність»* вважалися «думкозлочиноном» та мали перестати існувати. Для цього

використовувалася фразеологізми, евфемізми та лексичні звороти, наприклад «війна – це мир» та «свобода – це рабство». Ці лозунги мали звучати повсякчасно, аби міцно засісти у головах мешканців Океанії. Паралель із реальність: навіть сьогодні після 30-річного незалежного життя ми можемо згадати такі радянські лозунги, як «*пролетарі всіх країн єднайтеся*», «*спасибі товаришу Сталіну за наше щасливе дитинство!*» чи «*світу – мир!*». Це означає, що пропаганда глибоко засіла у нашій свідомості, і навіть після довгої часо-вої відстані від згаданих події, досі живе та має свій згубний вплив. Також «новомові», як і мові радянської тоталітарної системи, було властиве широке використання **абрєвіації**.

Із початком повномасштабного вторгнення російської федерації на українські території пропагандистська машина почала продукувати більше та більше «**новомовних**» **термінів**. Мета цієї діяльності логічна та зрозуміла: всі негативні явища, що можуть погано вплинути на рейтинг чи передвиборну компанію сучасного фюрера потрібно приховати, зашифрувати, зробити привабливими (або хоча б не такими гіркими) для електорату.

Все, що страшно, бридко чи боляче можна назвати більш нейтрально: наприклад, для чого називати катування катуванням, якщо можна сказати «*посилений допит*». Це словосполучення не викликає сильних емоцій чи бажання протесту проти кривди.

Як можна зробити війну привабливою? Саме слово «*війна*» одразу активує моторошні картини у пам'яті: закривавлені солдати, смерть, холод, голод та хвороби – це щось масштабне та страшне. Але якщо назвати війну «*спеціальною воєнною операцією*» – то може здатися, що це щось маленьке та локальне, шкоди не нанесе і все буде зроблено на благо. Розпочинати війну – це уподібнювати до фашистів, з якими «*діди воювали*», а провести спеціальну воєнну операцію – це героїчно та хоробро, це миротворча місія.

У пропагандистських російських ЗМІ часто можна почути про містичні «хлопки», «задимлення», «підтоплення» та ін.. Звичайно, цими евфемізмами завуальовуються події, які можуть викликати негатив, паніку чи тривогу у глядачів. Вечірні випуски новин доносять до споживачів інформаційного контенту не новини про авіаційну аварію чи ДТП, а про «*жорстку посадку та зближення*» чи «*дотик*» між транспортними засобами.

Така **евфемізація** не оминула й новини про економічну ситуації у наших північних сусідів. Відомими у мережі численними мемами стали фрази російських журналістів про «*негативний ріст*

економіки» та «ріст економіки із негативною динамікою». Стагнацію почали називати «стабільністю», а глибоку економічну кризу «новим викликом в економіці». Громадяни не будуть задоволені новиною про дефолт чи крах економіки, тому сміливо можна оголошувати про «структурну трансформацію економіки», адже ніхто не зрозуміє, що це таке. Цікаво, що ці словосполучення починають утворювати оксиморони, як «гарячий лід» чи «веселий цвинтар». Хоча, судячи з усього, у вустах російської пропагандистської машини і сніг може стати чорним, а смола – білою.

Загалом новий старт використання «новомови» можна віднести до 2014 року, коли з'явився відомий сталий вираз *«зелені чоловічки»*. Так називали російських військових, без розпізнавальних знаків, а фраза *«нас там нет»* стала широко використовуваним мемом.

Воснна термінологія зазнала чи не найбільшого впливу «новомови», адже новини щодо цієї теми найбільше контролюються та вичитуються пропагандистами. Наприклад, вимушений відступ через поразку у стрічці новин може бути названим *«жестом доброї волі»* або *«кардинальним зниженням військової активності»*. Повідомляти про великі втрати воєнної техніки та війська завжди неприємно, тому можна назвати це *«передислокацією»* чи *«перегрупуванням»* [6], [7].

У ході виконання наших завдань, не можна не згадати про ще один рупор кремлівської пропаганди – білоруського президента. Він також є вагомим «запилювачем» реальності. Саме він подарував нам такі зразки «новомови», як *«превентивний удар»*, що насправді означає безпідставний напад на територію іншої незалежної держави, та *«я покажу, звідки готувався напад на Білорусь»*.

Є й інші цікаві випадки вживання «новомови» не пов'язані із війною, а саме: *«захист дітей в інтернеті»* – повна цензура, *«коректування цін»* – зростання цін та інфляція, *«обвал шукатурки»* – руйнування будівлі, *«зупинка серця»* – смерть із причин, які не вигідно озвучувати, та відомий *«хлопок»* – вибух.

Одним з найбільш резонансних випадків вживання російськими ЗМІ «новомови» було пожежа та затоплення крейсера «Москва» українськими військовими, (які за словами російських пропагандистів раніше буцімто втратили всю авіацію). Світ почув про цю подію, як про те, що крейсер втратив рівновагу і загинув за штормових умов. На Кримському мості загорілася вантажівка, а у Білгороді невдало вийшли покурити [6], [7].

Українська реакція на настільки очевидну брехню та перекручування фактів – це сміх, іронія та сарказм, а проте важливо не забувати з якою метою продукуються такі новини. Англomовний світ не перебуває у мовному контексті російсько-української війни, саме тому є вразливим до впливу пропаганди. Світові ЗМІ повинні довіряти перекладу, що не завжди відповідає дійсності і може ще більше спотворювати її.

Українським ЗМІ, політикам, волонтерам та всім інтернет-користувачам важливо називати речі своїми іменами, саме це дозволяє не розмивати поняття, бути чіткими та прямолінійними. Світові ЗМІ часто називають російсько-українську війну *«українським конфліктом»*, що по суті не правильно, адже конфлікт – це суперечка між двома учасниками, а не напад одного на іншого. Також можна почути, що криза виникла через *«ситуацію в Україні»*, де про країну-агресора не сказано жодного слова. Така риторика може бути дуже небезпечною, адже в ній забуто (можливо і ненароком) про винуватця події, а наслідки вторгнення лінгвістично представлені як причина світової кризи. Також важливо називати росіян – росіянами, адже за евфемізмом *«орки»* та іншими, ми теж не нагадуємо собі та світу, хто саме воює з іншого боку.

Висновки. Політика уникання реальності та правди шляхом заміни слів та понять – давня практика тоталітарних режимів. Термін «новомова» отримав популярність після виходу книги «1984» Джорджа Орвелла та здобув «нове життя» після повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну. У статті ми описали найвідоміші випадки вживання «новомови» та всю їхню безглуздість. Ми з'ясували, що головна мета їхнього виникнення – бажання сказати електорату те, що він хоче почути та уникнути паніки, тривоги чи розчарування від поганих новин, особливо із фронту. Задля успішної протидії пропаганді потрібно розширювати поле дії контрпропаганди, розвіювати «новослова» та вирази, виголошуючи їх реальний зміст. Особливо це важливо при комунікації із світовими лідерами та ЗМІ. Можна сміливо підсумувати, що такий цензурований підхід до викладу інформації є ознакою диктаторського (тоталітарного) режиму та має своє коріння в минулому.

Дана тема є малодослідженою, тому науковцям буде цікаво з'ясувати, як із психо-лінгвістичної перспективи «новомова» впливає на сприйняття інформації та поведінку реципієнта, як вона може викривлювати реальність та контролювати маси. Цікаво буде

з'ясувати, чи дійсно «новомова» може сформувати «нову» картину світу, як цього бажали тоталітарні режими.

Література:

1. Köberl, Johann (1979). «Der Sprachphilosophische Hintergrund von Newspeak: Ein Beitrag zum 100.Geburtstag von Albert Einstein». *AAA: Arbeiten aus Anglistik und Amerikanistik*. 4 (2): 171–183.

2. Orwell, George (17 June 1946). «Politics and the English Language». *New Republic*. Vol. 114, no. 24. pp. 872–874.

3. Young, John Wesley. *Totalitarian Language: Orwell's Newspeak and Its Nazi and Communist Antecedents*. Charlottesville: University Press of Virginia, 1991.

4. Новомова. *Літературознавча енциклопедія* : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 2 : М – Я. С. 133.

5. Орвелл Дж. 1984: Роман / пер. з англ. В. Шовкун. К.: Вид-во Жупанського, 2015. 311 с.

6. Рогальська Надія. «Хлопки» та «жорсткі посадки» замість вибухів та авіакатастроф – як і навіщо утворився російський «новояз». Стопкор. 2022.

7. Суспільне культура. «Новомова» Орвелла в реальному житті: чому сучасна Росія боїться слів. 2022.

УДК 070:327.8(470)

Буцяк Тетяна Тарасівна

Національний університет «Острозька академія»

МАНІПУЛЯЦІЇ ТА ВИКРИВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ РОСІЙСЬКИМИ ЗМІ

Актуальність дослідження зумовлена тим, що з появою Інтернету та стрімким розвитком нових інформаційних технологій зросли можливості пропагандистського, в тому числі маніпулятивного, впливу на людей з метою поширення конфліктних ситуацій у суспільстві, стимулювання поширення націоналістичних і сепаратистських настроїв. В інформаційних війнах, які відбуваються як у глобальному, так і в регіональному масштабі, онлайн-ЗМІ часто виходять на перший план, випереджаючи традиційні. У статті показано особливості та можливості Інтернет-пропаганди в рамках інформації агресії в українському медіапросторі в контексті українсько-російського конфлікту.

Ключові слова. боти, фейк, інформаційна війна, медіа-простір, дезінформація, пропаганда, соціальні медіа, соціальні мережі, тролі.

The relevance of the research is determined by the fact that with the advent of the Internet and the rapid development of new information technologies, the possibilities of propagandistic, including manipulative, influence on people with the aim of sowing conflict situations in society, stimulating the spread of nationalist and separatist sentiments have increased. In the information wars that take place both on a global and regional scale, online media often come to the fore, ahead of traditional ones. The article shows the features and possibilities of Internet propaganda within the framework of information on aggression in the Ukrainian media space in the context of the Ukrainian-Russian conflict.

Keywords: Bots, Fake, Information war, Media space, Misinformation, Propaganda, Social media, Social networks, Trolls.

Постановка проблеми. Для провідних інститутів політичної системи, ЗМІ виступають засобом політичної комунікації, що також включає їх вплив на свідомість і почуття людей. Багато в чому новою проблемою для суспільства стало питання про те, як, яким чином – із зароджуванним громадянським суспільством і політичним плюралізмом, а також деклараціями про політичні свободи громадян – державна влада, політичні партії та інші політичні сили можуть впливати на ЗМІ з метою пропаганди своїх ідей, рішень і позицій.

Динамізм соціально-економічного, політичного, духовного життя російського суспільства також обумовлює появу різноманітних конкретних питань, які є предметом, змістом політичної пропаганди, створює нові напрямки, форми і методи пропагандистської роботи в міжнародних відносинах. області, особливо щодо «сусідів».

Аналіз досліджень. Загалом у вітчизняному науковому дискурсі ця тема досить розроблена і є дуже актуальною. Так, дослідження О. Саморукова, С. Могилка, Р. Марутяна, Л. Чупрій, А. Дацюк, А. Онкович, П. Гай-Ниржник, Н. Семенової, Ю. Кокарчі, В. Горбуліна, Г. Почепцова., Ю. Цій темі присвячені Половинчак, О. Суська, М. Ожеван, Н. Семенова та багато інших. Проте на особливу увагу заслуговують матеріали аналізу організацій, які відслідковують наратив російської інформаційної пропаганди в медіапросторі та онлайн-медіа, та їх вплив на формування суспільної свідомості. Ця тема є предметом дослідження «Internews Ukrain», NGO«Detector Media», зокрема, остання «Проросійська та антизахідна змова в інформаційній війні. Ключові тренди 2020 – 2021» від Інституту масової інформації та NGO«Detector Media». Цьому питанню присвячено багато досліджень групи «Рейтинг», «Соціальний моніторинг», Центру Разумкова, «Демократичні молодіжні ініціативи» тощо.

Мета статті. Необхідність спеціального теоретичного дослідження, присвяченого сучасному стану пропагандистської діяльності з використанням ЗМІ, що здійснюється провідними політичними силами російського суспільства.

Виклад основного матеріалу

ЗМІ та їх активний сегмент – соціальні медіа – стали один із найпотужніших механізмів впливу на світ об'єктивної реальності, конструюючи її на свій розсуд. Сьогодні, в Україні поява новітніх цифрових технологій визначили потужний розвиток соціальних медіа, які поєднує інформаційне наповнення та онлайн-спілкування з споживачів. Соціальні медіа охоплюють різноманітні послуги: онлайн

ЗМІ, соціальні мережі, блоги, Weibo, відеохостинг тощо. В Україні соцмережі були на піку свого розвитку в 2014-2015 роках, завдяки в частині онлайн-ресурсів для НУО, волонтерів, активістів, політики та експерти. Вони покривали і продовжують покривати перебіг таких подій, як Революція Гідності, анексія Криму та початку бойових дій у в Донбас, а також обігнавши за популярністю телебачення. Блоги стали потужним інструментом впливу. Думка лідери та впливові люди з Facebook, Instagram, YouTube, TikTok та інші мережі. Їх вплив є зростає: кілька блогерів з 400-900 тис. [8] Підписників інформаційні ресурси, еквівалентні звичайній інформації канали або районні газети з такою ж аудиторією. The Виникає важливе питання: яка роль цих нових інструментів вплив на формування українського медіапростору?

Маніпуляція – це психологічний, а не фізичний вплив; це прихована дія, факт якої не повинен бути помічений об'єктом маніпуляції, це вплив, що вимагає значної майстерності та знань [10]. Серед інших форм впливу маніпуляція дозволяє досягти бажаного результату з мінімальними зусиллями. Дослідження на методи маніпулятивного впливу передбачає вживання таких термінів, як «метод», «прийом», «техніка», «технологія». На сьогоднішній день не розроблено чітких критеріїв розподілу цих понять. Їх використання залежить від рівня узагальненості підходу та його універсальності. До класифікації маніпулятивних методів впливу не можна підходити глобально, у зв'язку з тим, що будь-який комунікаційний процес потребує індивідуального набору прийомів залежно від ситуації.

Для початку визначимо перелік найпоширеніших методів маніпулятивного впливу на людей, якими користуються ЗМІ і телебачення. Оскільки ЗМІ є сполучною ланкою між певною інформацією та суспільством, це дозволяє їм надавати новини а певним необхідним, «прибутковим» способом. Тому інформація, в залежності від потреб «клієнта», може бути змінено як слідує:

- Спотворена односторонньою подачею;
- Сфабриковані, надані як необхідні, вигадані інформація, а не справжня;
- Відредаговано, з додаванням власних домислів і коментарі;
- Інтерпретується у вигідному для маніпулятора світлі[6];

Часто ЗМІ також можуть надавати неповну інформацію, викладати факти вибірково, залежно від їх суб'єктивної позиції, супроводжувати матеріал невідповідними заголовками, публікувати правдива інформація, коли вона вже не актуальна, наводять неточні цитати,

виринаючи їх із контексту, внаслідок чого інформація набуває іншого змісту. Сьогодні YouTube, Facebook, Telegram, Instagram, Twitter більше не є платформами для розважального контенту – тепер вони є справжнім полем інформаційної війни. Згідно зі звітом Facebook «Ситуація, що впливає на діяльність у 2017-2020 роках», Україна входить до п'ятірки лідерів у світі за кількістю мереж з інформацією, яка впливає на діяльність [8]. Окрім внутрішніх, Україна зазнавала також зовнішніх інформаційних атак, усі вони були організовані з боку Росії.

Після аналізу інформаційної війни та методів інформаційної провакації Російської Федерації було виділено основні завдання російської інформаційної пропаганди: [6]

- Створити атмосферу зневаги до українського слова, культури, історії та країни, нав'язує всемогутню і прогресивні ідеї Росії;
- Сприяння дедалі більшій напруженості політичної ситуації, недовіра і зневага народу до українського уряду;
- розпалювання ворожнечі між українськими політичними партіями;
- Розвивати соціальні та етнічні конфлікти;
- Ініціювати непокою та масові заворушення;
- Створювати групи, які виступають проти конституційного правління України;
- Фальсифікувати факти історичної спадщини та висміювати здобутки українського народу;
- Створити паніку та послабити моральний дух і впевненість українців у перемозі;

За матеріалами аналізу контенту інтернет-ЗМІ: 112ua, ZIK, Newsone, strana.ua, Голос.ua, Вести, ТВ та YouTube канали 112.ua було виділено такі основні приклади проросійських наративів, які поширювалися протягом 2020-2021 років: Україна не виконує Мінські угоди та порушує домовленості; Україні потрібна війна, щоб відволікти населення від провалів влади; російський Крим і водопостачання з України; втручання України у справи Білорусі; екстремізм/націоналізм в Україні; дискредитація чинного уряд України; Україна є невдалою державою; утиски російської мови в Україні; російський Донбас; Північний потік – 2; незаконне захоплення влади в Україні внаслідок повалення законного керівництва[6].

Аналіз медіаспоживання та дезінформації в інформаційному середовищі України за березень – листопад 2020 року, показує, що лише у травні 2020 року Facebook-спільнота південних та східних

регіонів понад 470 разів поширювала інформацію на тему «Українське викривлення історії» [6]. Сплеск історичних маніпуляцій стався 9 травня, коли проросійські сили поширили меседж «можемо повторити» або «до Берліна». Іншими поширеними антиукраїнськими пропагандистськими наративами є «Україна – нацистська країна», «Майдан – це помилка», «В Україні триває громадянська війна».

Найбільше було матеріалів з проросійською та антизахідною риторикою знайдено в ЗМІ: Страна.ua, 112.ua та ZIK, дослідження не показало значного зменшення кількості таких матеріалів після блокування цих ЗМІ, які входять до сфери впливу В. Медведчука. Дійсно, YouTube-канали 112.ua, ZIK, NEWSONE заблоковані, але сайт strana.ua, доступ до якого було закрито рішенням РНБО в серпні 2021 року, перейшов на іншу адресу – strana.news, і працює до цього дня [6].

З розвитком і поширенням соціальних мереж стрімко зростає аудиторія і вплив блогерів-лідерів громадської думки; найбільшу аудиторію в українських соціальних мережах складають політики, журналісти, громадські діячі та активісти. Згідно з дослідженням Інституту медіа, найвпливовішими блогерами, які висвітлюють суспільнополітичні теми у Facebook, є: Денис Бігус (близько 79 тис.), Тетяна Монтян (понад 101 тис.), Яніна Соколова (понад 144 тис.), Роман Скрипін (понад 136 тис.), Андрій Луганський (понад 87 тис.), Сергій Стерненко (65 тис.), Денис Казанський (понад 102 тис.), Андрій Смолій (понад 105 тис.), Андрій Карпов. (Андрій Полтава) (понад 60 тис.) [2] та інші.

З серпня по листопад 2020 року українське інтернетвидання «Правда» проаналізувало 334 канали, які поширюють соціально-політичне відео, і виявило, що загальна кількість переглядів відеоканалів, які прямо чи приховано ведуть проросійську пропаганду, становить 2,5 від кількості переглядів каналів.. підтримуючи позицію України. Серед ТОП-8 політичних YouTube-блогерів України лише двоє мають чітку проукраїнську позицію – ВАТА ТВ та Андрій Луганський [9]. Перегляди їхніх відео впали в 5 разів порівняно з тим же періодом. Наприклад, як зазначив блогер Олександр Семченко, його заява є сумішшю російської пропаганди та критики української влади (переконливим доказом є його відео «Олександр Семченко про русофобів у новому Рада», у 2019 році «націоналісти вимагали вийти з Мінських угод і наступ на Донбас», 2021) [9]. Проте є й позитивні зміни: завдяки зростанню популярності деяких новинних каналів поступово зростає проукраїнський суспільно-політичний

YouTube-канал – skrypin.ua (279 тис.), Toronto Television (479 тис.), ВІНУS info (483) тис.), Роман Цимбалюк (382 тис.) та інші.

Фахівці у сфері масової комунікації використовують поняття «захисний кокон» і «ехо-камера» для групування користувачів соціальних мереж зі схожими поглядами, щоб вони перебували в комфортній зоні емоцій та інформації [19]. Коли людина свідомо чи не свідомо обирає джерела інформації (блоги, ЗМІ) [1], які поділяють або пропагують близькі їй цінності чи думки, фактори вибіркового сприйняття посилюються. Це так званий тригер Стадного інстинкту: користувач, який приєднався до спільноти, починає довіряти інформації, яку він отримує від спільноти. Тому, коли реальність, яку подають ЗМІ, відрізняється від реальної ситуації, а громадська думка спотворена, маніпулятивне тлумачення, засноване на неправильних цінностях і медіаінформованості, є небезпечним [5].

Висновки. Тому, підсумовуючи, зазначимо, що зростання маніпуляцій свідченням системних спроб створити спотворену картину світу для українців, але вигідну для країни-агресора. Емоційні пости або відео з провокаційними заголовками підкріплюються «потрібними» коментарями роботів і тролів і мають потужний керуючий вплив на свідомість і бажання користувача. Завдання державних установ, громадських організацій, громадян України – використовувати всі можливості та ресурси соціальних медіа як засобу захисту в інформаційному протистоянні. Важливо пам'ятати, що в інформаційній війні тактика передбачення є більш ефективною, ніж дезінформація, тому блокування ворожого контенту, підвищення медіаграмотності, швидке реагування на «вкидання» інформації та неправдиву інформацію,

Література:

1. Бугоркова О. Армія тролів на службі у Кремля. 2015. https://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2015/03/150320_kremlin_internet_trolls_ozh
2. Черетун Д. Партія Шарій: хто вони і для чого існують. 2020. // <https://www.chesno.org/post/4087/>
3. Горбулін В. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії. 2014. // <https://zn.ua/ukr/internal/gibridna-viyna-yak-klyuchoviy-instrument-rosiyskoyi-geostrategiyi-revanshu-.html>
4. По той бік екрана. Аналіз медіаспоживання та дезінформації в україньському інформаційному середовищі. 2021. // <https://detector.media/infospace/article>

5. Саморукова О. Маніпулятивні технології у висвітленні ситуації в Україні іноземними ЗМІ. 2017//<http://www.irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003059>

6. Половинчак Ю. Мобілізаційний та маніпулятивний потенціал дис курсу соціальних медіа в перехідному суспільстві. 2021//http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1083

7. Половинчак Ю. Війна смислів у сучасному російсько-українському протистоянні в соцмережах. 2016//<http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0000001627>

8. Онкович, А. Соціальна мережа Facebook та інформаційно-психологічні операції. 2021//<http://ukrinfospace.knukim.edu.ua/article/view/233974>

9. Мороз О. Гібрид Шарій. Як розпізнати проросійського блогера. 2020//<https://www.pravda.com.ua/columns/2020/02/25/7241572/>

10. Семен Н. Російські інтернет-ресурси як фактор інформаційної війни проти України. 2018//<http://www.nbuv.gov.ua/node/5937>

11. Суська О. О. Управління інформаційними потоками як властивість політичного медіа-менеджменту. 2019//<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/30863/1-12-05-2019-.pdf>

UDC 81'355

*Bilokiz Nikita, Mishenin Illia, Yurchenko Roman
Odesa Military Academy, Ukraine*

INFORMATION DIMENSION OF CONTEMPORARY HYBRID WARFARE

The article is devoted to the problem of hybrid warfare in general and information warfare in particular. On the basis of scientific sources analysis, we have defined the notion of hybrid warfare, described its contemporary features and differentiated its information dimension. Also, we have analyzed the characteristics of information warfare. We have found that information dimension is an essential component of contemporary hybrid war due to its low cost and high effect.

Keywords: *hybrid warfare, information warfare, cyber attack, disinformation, manipulation.*

Стаття присвячена дослідженню поняття гібридної війни в цілому та інформаційної війни зокрема. На основі аналізу наукових джерел дано визначення поняття гібридної війни, описано її сучасні риси та виокремлено її інформаційний аспект. Також ми проаналізували характеристики інформаційної війни. З'ясовано, що інформаційна війна є типовою характеристикою сучасної гібридної війни через її низьку вартість та високу ефективність.

Ключові слова: *гібридна війна, інформаційна війна, кібератака, дезінформація, маніпуляція.*

Problem statement. The concept of hybrid war emerged in the literature in 2007. First used by Frank Hoffman, the concept of hybrid war reflects a type of war, in which many kinds of war are being used simultaneously in a way best suiting the current circumstances. Within this scope, it is meaningless to classify wars as large/small wars or regular/irregular wars. Hoffman says that, in the future, the conventional forces, irregular warfare and terrorist groups and crime organizations will

be present within the same operation area and time. Within this context, the most prominent feature of the hybrid warfare is the combination of irregular warfare tactics and high technology. The hybrid warfare will not remain limited only to nonstate actors but, in the forthcoming period; it will also be used conventionally against more powerful states by other states.

While not a new phenomenon, hybrid warfare has been widely mentioned in international discourse since at least 2014 after the Russian military intervention in Ukraine and annexation of Crimea. Currently, Ukraine is experiencing intense military stage of the conflict that has all features of hybrid war in addition to full-fledged armed invasion.

Researches and publications analysis. Hybrid warfare is an important topic of modern military science and it was studied by a number of scholars in the different contexts. Thus, V. Chernysh and P. Mahadevan defined the notion itself and provided the detailed description of its features. A. Borden, B. Lewis, T. Valášek outlined the category of information warfare from the scientific point of view and described its characteristics. O. Fridman paid special attention towards hybrid conflicts and emphasized that information warfare is a typical component of contemporary hybrid war. Many of his works are devoted to the armed conflict in Ukraine. G. Kovalich and A. Jones differentiated types of information warfare and divided it into offensive, defensive and exploitative. Despite the problem is topical it requires more detailed analysis and description of its features.

The aim of the article is to define the notion of hybrid war and to classify its varieties. Also, the authors are oriented towards the description of information warfare as a component of hybrid war.

Materials and discussions. According to V. Chernysh and P. Mahadevan the very term of hybrid warfare is a misnomer because it implies a false binary between conditions of armed hostilities and peace, and assumes that the aggressor (the one who breaches the peace) can be easily identified [8].

Hybrid warfare includes a variety of activities and covers the use of different instruments to destabilize a society by influencing its decisionmaking. Frequent instruments include [2, 3, 6, 8]:

1) ***Interference in electoral processes:*** An adversary can use techniques from campaigning through the media and social networks to securing financial resources for a political group to influence the outcome of an election in a direction that favors the adversary's political interests.

2) ***Disinformation and false news:*** An adversary can create a parallel reality and use falsehoods to fuel social fragmentation. The idea is to

disorient the public and make it difficult for a government to seek public approval for a given NATO policy or operation.

3) **Cyber attacks:** An adversary can pressure NATO governments into not coming to each other's aid in times of crisis by threatening devastating cyber attacks aimed at the civilian population. Examples include attacks on networks governing hospitals or electricity and water supplies.

4) **Drone attacks:** An adversary can use remotely piloted platforms to inflict misery on civilians by crippling the operations of airports, air ambulances, and police helicopters. Such attacks can also hamper military airspace operations in early phases of a conflict.

5) **Financial influence:** An adversary can make investments, conclude unfavorable energy-supply deals, or offer loans that make a country vulnerable in the long run to political pressure.

A. Borden [1] provides the definition of information warfare. He assumes that information warfare is any action to deny, exploit, corrupt or destroy the enemy's information and its functions; protecting ourselves against those actions and exploiting our own military information functions. A. Huntigen [4] stresses that information warfare has recently become of increasing importance to the military, the intelligence community, and the business world. The purpose of many actors, like decision makers, military advisers, non-governmental actors, or business people, is to facilitate an understanding of information warfare with reference to both military and civilian life.

In other words, information warfare in its broadest sense is a struggle over the information and communications process, a struggle that began with the advent of human communication and conflict. Over the past few decades, the rapid rise in information and communication technologies and their increasing prevalence in our society has revolutionized the communications process and with it the significance and implications of information warfare. Information warfare is the application of destructive force on a large scale against information assets and systems, against the computers and networks that support the four critical infrastructures (the power grid, communications, financial, and transportation) [6, 7].

To accomplish information attack means the following [2]:

Operations Security

Concealment, Cover and Deception

Psychological Operations

Destruction (Hard Kill)

Electronic Warfare.

Information warfare is divided into offensive and defensive [6]. The US government differentiates one more category – exploitative information warfare [5].

According to G. Kovalich and A. Jones [5] these categories possess some features. Let's describe them:

Offensive information warfare means to deny, corrupt, destroy, or exploit an adversary's information, or influence the adversary's perception.

Defensive information warfare includes safeguard ourselves and allies from similar actions.

Exploitative information warfare deal with exploitation of available information in a timely fashion to enhance the decision/action cycle and disrupt the adversary's cycle.

Weapons of information warfare deal with [2, 3, 9]:

1) **Information collection.** The idea is that the more information one has, the higher his/her situational awareness, which leads to better battle plans and, hopefully, better outcomes. Precision position locating technologies such as navigation based on the Global Positioning System has eased those problems to a large extent. Knowing the position of the enemy has also been made possible to a degree through employment of reconnaissance and surveillance technologies.

2) **Information transport.** The ability to transport information into the hands of those who need it, in a timely manner, is another essential aspect of information warfare. The tools used in this domain are not exactly weapons, but rather civilian technologies put to use in military situations. The most important of these tools is communication infrastructure, composed of networks of computers, routers, telephone lines, fiber optic cable, telephones, televisions, radios, and other data transport technologies and protocols. Without these technologies, the ability to transport information in the real-time fashion required by today's standards would be impossible.

3) **Information protection.** The weapons used to protect the security of our information fall into two classes. First are those technologies that physically protect our vital data storage facilities, computers, and transport mechanisms, including bomb and bullet proof casings and intrusion prevention mechanisms such as locks and fingerprint scans. Second, and perhaps more important, are technologies that prevent bits from being seen and intercepted by the the enemy. This certainly includes basic computer security technologies such as passwords, as well as more sophisticated technologies like encryption.

4) **Information manipulation.** It is the alteration of information with intent to distort the opponent's picture of reality. This can be done using a number of technologies, including computer software for editing text, graphics, video, audio, and other information transport forms.

5) **Information disturbance, degradation, and denial.** All three techniques are means to the same general end – preventing the enemy from getting complete, correct information. Because of their similarity, many of the same weapons are used to achieve one or more of the goals. Some of the more popular weapons used to wage these types of information warfare are spoofing, noise introduction, jamming, and overloading.

Conclusions. Thus, according to a number of literature sources hybrid warfare deals with a variety of activities and covers the use of different instruments to destabilize a society by influencing its decisionmaking. It includes interference in electoral processes, disinformation and false news, cyber attacks, drone attacks, and financial influence. Information warfare is a type of hybrid warfare and means a struggle over the information and communications process, a struggle that began with the advent of human communication and conflict. It has found that information warfare is the application of destructive force on a large scale against information assets and systems, against the computers and networks that support the four critical infrastructures. Information warfare is divided into offensive, defensive, and exploitative. Also, in the article we have studied weapons of information warfare. They concern information collection, information transport, information protection, information manipulation, information disturbance, degradation, and denial. Our further tasks are to describe the weapons of hybrid war used by Russia in Ukraine since February 24, 2022.

References:

1. Borden A. What is Information Warfare? URL: <https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/ASPJ/journals/Chronicles/borden.pdf>
2. Fridman O. Hybrid Conflicts and Information Warfare: New Labels, Old Politics. Lynne Rienner Publishers, Inc., 218. 271 p.
3. Fridman O. Russian “Hybrid Warfare”: Resurgence and Politicization. Oxford Academic, 2018. URL: <https://doi.org/10.1093/oso/9780190877378.003.0009>
4. Huntigen A. Different Types of Information Warfare. *Encyclopedia of Digital Government. National Defence College*, 2007. URL: https://www.researchgate.net/publication/314417509_Different_Types_of_Information_Warfare

5. Kovalich G., Jones A. 2 – High-Technology Crime Miscreants: Profiles, Motives, and Philosophies. Establishing and Managing a High-Technology Crime Prevention Program, 2006. P. 23–48. URL: <https://doi.org/10.1016/B978-075067929-9.50046-4>

6. Lewis B. C. Information Warfare. URL: <https://irp.fas.org/eprint/snyder/infowarfare.htm>

7. Molander R. C., Riddile A., Wilson P. A. Strategic Information Warfare: A New Face of War. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 1996. URL: https://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR661.html. Also available in print form.

8. The Informational Dimension of Hybrid Warfare. URL: <https://censs.org/Інформаційний-вимір-гібридної-війни/?lang=en>

9. Valášek T. New Perspectives on Shared Security: NATO's Next 70 years. Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace, 2019. 112 p.

УДК 32.019.51

Гринь Максим Дмитрович

Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки та стратегічних комунікацій Національної академії Служби Безпеки України

ЛЕГІТИМІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО МЕТА-НАРАТИВУ ЯК СТРАТЕГІЧНА ЗБРОЯ ПРОТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКСПАНСІЇ РОСІЙСЬКОГО ІМПЕРІАЛІЗМУ

У статті аналізуються особливості використання українського мета-наративу як стратегічного інструменту протидії інформаційній експансії російського імперіалізму. Держава-агресор вже тривалий час проводить експансію історико-культурного виміру України і це є реальною проблемою для розвитку української державності, зокрема не лише в межах інформаційної війни, але в контексті глобального протистояння України та росії.

Ключові слова: *інформаційна війна, інформаційна експансія, мета-наратив, російський імперіалізм, стратегічна комунікація.*

The article analyzes the features of using the Ukrainian meta-narrative as a strategic tool for countering the informational expansion of russian imperialism. The aggressor state has been expanding the historical and cultural dimension of Ukraine for a long time, and this is a real problem for the development of Ukrainian statehood, in particular, not only within the information war, but in the context of the global confrontation between Ukraine and russia.

Keywords: *information war, information expansion, meta-narrative, Russian imperialism, strategic communication.*

Постановка проблеми: Інформаційна війна є одним із ключових елементів глобальної агресії російської федерації проти України. Її особливістю є те, що інформаційна зброя, яку використовує ворог, спрямовується не лише на поширення дезінформації або лобіювання

проросійських інтересів в українському політикумі. Стратегічна спрямованість інформаційної агресії має когнітивний характер і визначає сутність інформаційної війни саме через деформацію уявлень українського суспільства про світ, історію, навколишнє середовище та орієнтири подальшого розвитку. І в цьому контексті, українській державності та суспільству доволі складно протидіяти державі-агресору, особливо враховуючи тривалий час знаходження України в спільному з росією історико-культурному просторі.

Ступінь розробленості проблеми: Стратегічний характер російської інформаційної експансії репрезентується через поширення відповідного мета-нарративу, який базується на принципах імперіалізму та колоніалізму. Його мета – знищення української державності та національної ідеї як явищ, з подальшим поневоленням українського народу[1]. Варто зауважити, що даний мета-нарратив не є характерним суто для російської федерації, а відповідає всім етапам державотворення росії протягом її історичного розвитку. Що неодноразово зазначалося в наукових доробках вітчизняної науки, зокрема в роботах М. Требіна, А. Токарської, Я. Корохода, О. Саприкіна та інших. Натомість, інформаційна експансія проводиться за рахунок просування юридично не визначеного мета-нарративу і позначає український народ не як окрему суб'єктну категорію, а лише як один з елементів російської державності. Тобто, мета-нарратив російського імперіалізму не сприймає існування української державності і культури загалом, а також відкидає будь-які спроби на самовизначення чи національну ідентифікацію українців. Натомість, він актуалізує шовіністично-імперіалістські настрої в російському суспільстві, підкреслюючи зверхність російського народу та його право на втручання у внутрішню та зовнішню політику інших держав та народів. Тому, виокремлення потреби у легітимізації українського мета-нарративу потребує наукового дослідження і можливостей його інтеграції в систему загальної протидії російській інформаційній експансії.

Метою статті є визначення проблематики функціонування російського імперіалістичного мета-нарративу та можливостей протидії цьому за рахунок легітимізації українського мета-нарративу.

Написання статті зумовило необхідність виконання наступних завдань:

- Провести аналіз структури російського мета-нарративу та визначити ключові його елементи;

- Сформувати проблематику російської інформаційної експансії українського історико-культурного виміру;
- Зазначити можливості стратегічної протидії російському імперіалізму через легітимізацію українського мета-нарративу;

Виклад основного матеріалу: Сьогодні мета-нарратив російської федерації реалізовується через широкий інструментарій методів та засобів, які відображаються не лише в контексті інформаційної агресії, але і в межах інформаційної експансії. І якщо агресія здебільшого стосується інформаційного простору і визначає його основним своїм об'єктом, то в межах експансії основний удар наноситься в історико-культурній спадщині. Основна проблема сучасної протидії інформаційній експансії російської федерації полягає у неможливості роз'єднання українського історико-культурного виміру від російського на рівні законодавства і це є основоположним фактором життєдіяльності та функціонування російського мета-нарративу. Найбільш деструктивним в системі імперського нарративу є елементи применшення українського народу, ігнорування державності та знищення української суб'єктності. Адже це формує надзвичайно підходящі умови для відновлення, розвитку і поширення російського імперіалізму. Враховуючи сучасні інформаційно-комунікативні технології, експансія історико-культурного виміру набуває дійсно глобального масштабу, що виражається не лише в українсько-російських відносинах, але і на міжнародному рівні.

Виваженість російської інформаційної експансії та її стратегічне спрямування є реальною проблемою для української системи протидії інформаційним загрозам. Але в результаті невдалого повномасштабного військового вторгнення до України від 24.02.2022 можна свідчити про певний надлом в структурі російського імперіалістичного мета-нарративу в Україні. Важливим є також і те, що реальний російський військово-політичний потенціал виявився набагато слабшим за очікуваний, а спроможності військово-політичного сектору України набагато вищими за пропагандистські [4]. Такий стан речей створює умови для ефективного впровадження новітніх методів протидії російській інформаційній агресії та експансії, які будуть мінімізувати можливості впровадження в росії ідей імперіалізму та реваншизму.

Одним з перспективних напрямів стратегічної протидії російській агресії є легітимізація українського мета-нарративу. Він повинен враховувати перспективи забезпечення національних інтересів України, а також відображати проблематику взаємостосунків з росією [2].

Зокрема, саме через усвідомлення і визначення масштабів проблеми історико-культурного та інформаційного характеру – Україна зможе превентивно діяти в межах інформаційно-психологічних операцій та запобігати майбутнім проявам військової, економічної або політичної агресії. Український мета-нарратив має відображати за мету виникнення нової історико-культурної формації, яка буде абсолютно відокремленою від російського імперіалізму. Адже саме спільність історико-культурного виміру формує уявлення про спорідненість російського та українського народів, а отже руйнує українську державність і право на самовизначення. В структурі російського мета-нарративу, українці мають бути лише частиною великого російського народу і тому будь-яке зближення історико-культурного контексту неодмінно призводить до інформаційної експансії України. Втім, за умови легітимізації українського мета-нарративу можна проводити зрозумілу і передбачувану для України та міжнародного суспільства політику протидії загрозам з боку російської федерації або будь-якого іншого російського виду державності.

Першочергово, це має стосуватися загальної моделі світосприйняття, оскільки російський мета-нарратив актуалізує ретроспективу і використовує її для інформаційної адикції і легітимізації імперіалізму в російському соціально-політичному середовищі. Що, в свою чергу, призводить до можливості політичного керівництва росії вести агресивну зовнішньо-політичну діяльність. Натомість, український мета-нарратив має акцентувати увагу на сучасних тенденціях і розвитку заради майбутнього. Це ключовий елемент для збільшення ефективності системи протидії російським мета-фреймам та імперіалістичному мета-нарративу. Тобто, класичні російські тези про спільне минуле мають бути нівельовані в Україні на рівні законодавства, що в свою чергу, сформує зрозумілі орієнтири для українського та міжнародного суспільства. Втім, це не означає заперечення спільної історії, оскільки саме об'єктивізацію історичних подій і їх переосмислення відбувається процес самоідентифікації нації та її ключових потреб і цілей. Основним є визначення негативної ролі російського імперіалізму під час становлення українського історико-культурного простору та визначення основних мета-фреймів історичного характеру, що спрямовуються державою-агресором на знищення української держави та культури.

Другим важливим елементом подолання російського мета-нарративу є репрезентація подій минулого, а саме безапеляційне визначення діяльності росії щодо переписування історії України та її

інтерпретації в межах подальшого розвитку російського імперіалізму. Адже поки Україна діє в межах російського історико-культурного виміру і намагається протидіяти ворогу на одній площині – вона вразлива, але за умови юридичного визначення наявної проблеми українська державність однозначно формує власний історико-культурний простір і мінімізує можливості взаємодії російської та української культури як близьких одна до одної. В цьому контексті важливим є те, як використовується історія і минуле, оскільки для російського імперіалізму минуле є інструментом формування теперішнього і це все виражається в інформаційному просторі і доноситься в якості мета-фреймів до російського суспільства. Згодом, це легітимізує російську агресію в будь-якій площині не лише для російського, але і для українського та міжнародного суспільства. Наприклад, спільність історико-культурного простору призвела до можливості окупації Східних регіонів України та анексії АР Крим у 2014 році[5;6]. Це сталося за рахунок інтенсифікації тези про «один народ», який розділений на декілька держав і саме через це переважна більшість українського та європейського населення не сприймала російську агресію. Події тих років інтерпретувалися як внутрішній конфлікт всередині України, або як трансформація середовища російської орбіти впливу. Характерним є придушення національних процесів в Україні через інформаційну експансію росії і як наслідок, політичну пасивність сучасних країн-партнерів України в межах військово-політичної інтервенції російської федерації.

Третім фактором стратегічного подолання інформаційної експансії є визначення русифікації української культури, що виражається в надмірному використанні елементів російського історико-культурного виміру в повсякденному житті українців та вираженні їх в процесах політичного та соціального спрямувань. Оскільки саме через процеси русифікації стало можливим інфікування сучасного українського суспільства проросійськими наративами, які передбачають підтримку ідей російського імперіалізму. В межах українського мета-наративу важливо відобразити загальні тенденції впливу російського імперіалізму на формування історико-культурних цінностей та орієнтирів сучасного українського суспільства. Це має стосуватися організації освітньої системи, використання російської мови в публічному просторі, популяризації орієнтованого на росію інтернет- та медіа-контенту, виникнення політичного запиту у соціумі, тощо. Ідеї російського імперіалізму не лише інфікували Україну окремими проросійськими тезами, але і створили певну

модель орієнтації суспільства в політичній та соціальній площині, що є надзвичайно деструктивним елементом подальших процесів українського державотворення.

Четвертий фактор – чітке визначення російської пропаганди в якості стратегічної зброї росії проти процесів українського державотворення. Мета-наратив України на законодавчому рівні має відображати проблематику впливу російської пропаганди і зазначити легітимні напрями протидії інформаційній агресії та експансії. Формування і розвиток національного історико-культурного виміру України значно сповільнюється, а інколи і нівелюється, за рахунок масованих інформаційно-психологічних операцій держави-агресора. Зокрема, саме зазначення явища інформаційної експансії дозволить більш ефективно використовувати стратегічну комунікацію між українською владою та суспільством, а також актуалізує міжнародні можливості протидії російській інформаційній експансії історико-культурного простору України та країн, що також входили до сфери впливу російського імперіалізму.

Висновки: Таким чином, легітимізація українського метанаративу руйнує квінтесенцію російського імперіалізму і не дозволяє йому існувати, адже саме завдяки історичним процесам інформаційної експансії – росія може підтримувати імперіалістичну модель формування власної держави. Держава-агресор створює певну вирву інформаційного характеру, яка затягує до російського імперіалізму всіх тих, хто так чи інакше не бачить сенсу в соціально-політичних правах, загальнолюдських цінностях та системі нормальних взаємозв'язків з іншими країнами. Тому, імперіалістична модель базується на діяльності всередині російського імперіалістичного метанаративу, а саме на просуванні проросійських тез, які зрозумілі для українців в результаті російської експансії історико-культурного простору України. Найважливішим в контексті протидії стратегії росії щодо поглинання України є знищення легітимності російського метанаративу та його дестабілізації за рахунок виведення українського-наративу в законодавчу площину. Даний аспект спрямовується на руйнацію комунікації російських імперіалістичних ідей з українським суспільством та державністю. Сепарація історико-культурного простору України унеможливує будь-які спроби легітимізації російською федерацією або будь-яким іншим державним утворенням права на проведення війни. Таке право російська федерація через засоби інформаційного впливу реалізує як для внутрішнього споживача інформації, так і для зовнішнього.

Але варто зазначити, що процеси роз'єднання історико-культурних вимірів в Україні поступово відбуваються, хоча здебільшого і були актуалізовані лише після анексії Криму та збройного конфлікту на Донбасі. Натомість, саме для остаточної сепарації та виокремлення українського історико-культурного простору є необхідним провести легітимізацію українського мета-нарративу та забезпечити українській державі можливість не лише протидіяти впливу російського мета-нарративу, але і зруйнувати його. Адже саме через легітимізацію українського мета-нарративу можна отримати перманентну підтримку інших країн на міжнародному рівні та сформувану чітку систему координат для української держави та народу. Легітимізація українського мета-нарративу поглиблює якість стратегічних комунікацій всередині української держави та вдосконалює перспективи подальшого розвитку без глобального впливу російського імперіалізму з усіма його постколоніальними проектами. Надзвичайного значення легітимізація українського мета-нарративу набуває в межах трансформації сучасної методології ведення війни і зростання ролі інформаційно-технологічних інструментів. Підвищення частки інформаційного та віртуального в житті людини призводить до потреби оптимізації механізмів захисту історико-культурного та інформаційного простору України, особливо в межах українсько-російської війни.

Література:

1. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#n14>
2. Закон України «Про національну безпеку України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
3. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text>
4. Центр протидії дезінформації при РНБО України. URL: <https://cprd.gov.ua>
5. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405/2014#Text>
6. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>

УДК 070:327.8(470+4)

Захарчук Юлія Анатоліївна*Національний університет «Острозька академія»*

ТЕМАТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ФЕЙКІВ, СТВОРЕНИХ РОСІЙСЬКИМИ ЗМІ, ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ЗАХІДНІ ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Ця стаття присвячена дослідженню особливостей тематики та створення фейків російськими ЗМІ під час російсько-української війни та функціонування їх як елементів інформаційної війни.

Ключові слова: *фейки, інформаційна війна, ворог, дезінформація, пропаганда, чутки, психологічний тиск.*

This article is devoted to the study of the peculiarities of the topic and the creation of fakes by the Russian mass media during the Russian-Ukrainian war and their functioning as elements of information warfare.

Keywords: *fakes, information warfare, enemy, disinformation, propaganda, rumours, psychological pressure.*

Актуальність дослідження та постановка проблеми. Карл фон Клаузевіц називає війну продовженням політики іншими засобами [3]. Лише кілька воєн впродовж всієї історії було дійсно результатом волевиявлення народу [8]. Частіше людей силою втягують у війну їхні правителі. Автором однієї теорії, яка ставить на чільне місце політичних і військових лідерів, є Моріс Волш [21]. Він вважає, що думка населення щодо війни переважно є нейтральною та нічим не підкріпленою, а війни відбуваються лише тоді, коли до влади приходять лідери з психологічно ненормальним ставленням до людського життя. Прикладами таких лідерів минулого є Адольф Гітлер, Наполеон I та Александр Македонський. Вони стали на чолі держав, коли ті перебували у кризовому періоді та шукали полководця з твердою волею, здатного вирішити різноманітні проблеми та вивести країну на вищий рівень життя.

У контексті глобалізації та поглинання частини життєвих процесів віртуальним простором методи ведення війни набувають принципово нових рис та способів, які не були характерними для історії світових воєн минулого часу. В епоху цифровізації інформація стала не лише цінним ресурсом, а й інструментом шантажу, маніпулювання та психологічного тиску. В сьогоднішній інформації оточує нас всюди. Щоб дізнатися новини більше не потрібно чекати ранішньої газети чи налаштувати радіо – варто взяти в руки телефон чи ноутбук та переглянути все онлайн. Така відкрита доступність до інформації є критично важливою при інформаційній гігієні, адже не все, що написано в інтернеті, є достовірним. В лексиконі людей все частіше зустрічається термін англomовного походження – *фейк (fake)*, що означає «несправжній», «фальшивий», «підробний». Фейкові новини (*fake news*) як частина пропаганди є важливим елементом інформаційної війни. В сьогоднішній сотні фейкових новин про російсько-українську війну розміщені на просторах інтернету, тому важливо зрозуміти та описати їхню тематику та особливості, аби легше вирізняти їх з потоку новин та не піддаватися їхньому впливу.

Аналіз досліджень та публікацій. Принципи та методи інформаційної війни, а також фейки були описані в роботах В. Шемчук, Я. Жарков, Г. Сасин, В. Хорошко, Ю. Хохлачова, У. Рудницька та інших.

Мета статті полягає в аналізі тематики та інших особливостей фейків, створених як одних з найважливіших елементів інформаційної війни.

Завданнями цієї статті є: дослідити та описати тематику та особливості фейків, їхні функції та вплив на західні джерела інформації.

Виклад основного матеріалу. Військовий стратег Сунь Цзи в своїй книзі «Мистецтво війни» описав необхідність застосування певних елементів інформаційної війни задля забезпечення переваг у військових та міжнародних протистоянь в реальному житті. Він радив:

1. Висміювати та дискредитувати все цінне і добре, що є в країні ворога.
2. Втягувати видатних представників противника у злочини.
3. Підривати імідж національних лідерів та виставляти їх на загальний осуд.
4. Залучати до співпраці підлих та мерзотних людей.
5. Розпалювати сварки та провокувати конфлікти у населення ворожої країни.
6. Підбурювати молодь проти старих.

7. Заважати діяльності влади.
8. Підривати міць війська.
9. Знецінювати традиції та національні цінності.
10. Розбещувати населення.
11. Застосовувати підкуп, стимулювати корупцію [4, 20].

У плані супроводження військових дій Сунь Цзи пропонував активно застосовувати дезінформацію, залякування, психологічний тиск та інші традиційні методи.

Політологи сьогодення активно говорять про такий феномен як інформаційний тероризм. На думку В. Рюміної, інформаційним тероризмом називають, насамперед, форму негативного впливу на особистість, суспільство і державу усіма видами інформації. Його метою є ослаблення і розхитування конституційного ладу. Він ведеться різноманітними силами і засобами – від агентури іноземних спецслужб до вітчизняних і закордонних ЗМІ. Для здійснення психологічного терору використовуються не лише друковані ЗМІ та мережі ефірних й кабельних мас-медіа, але й інтернет, електронна пошта, різноманітні електронні іграшки, компакт-диски тощо [6].

Загальноприйнято інформаційний тероризм розділяти на два види:

1) інформаційно-психологічний тероризм (до якого входить контроль над ЗМІ з метою поширення дезінформації, чуток, демонстрації могутності терористичних організацій), що включає медіа-тероризм або «медіа-кілерство», зловживання інформаційними системами, мережами і їхніми компонентами для виконання терористичних дій та акцій;

2) інформаційно технічний тероризм (завдання збитків окремим елементам і всьому інформаційному середовищу супротивника в цілому: руйнування елементної бази, активне придушення ліній зв'язку, штучне перезавантаження вузлів комунікації тощо), а саме кібертероризм, тобто сукупність дій, що включають інформаційну атаку на комп'ютерну інформацію, обчислювальні системи, апаратуру передачі даних, інші складові частини інформаційної інфраструктури, яка здійснюється злочинними угрупованнями або окремими особами [1].

Терористи послуговуються здобутками науково-технічного прогресу у інформаційно-комунікаційній сфері, щоб зробити акт інформаційного тероризму. Методи й технології здійснення актів інформаційного тероризму постійно вдосконалюються, а їх негативний вплив є прямо пропорційним кількості користувачів новітніх комунікаційних систем [2, с. 168].

На сьогоднішній момент найдешевшим та найефективнішим з точки зору масового ураження способом проведення інформаційного тероризму є мережа інтернет. Інформаційне поле, сформоване там, може дещо викривлювати реальність на користь сторони терористів, використовуватися з метою залякування та психологічного тиску.

Інформаційні атаки як прояв кібертероризму здійснюються проти України постійно. Так, у 2021 році Ситуаційний центр кібербезпеки СБУ зафіксував зростання кількості кібератак, які спрямовані на органи державної влади, об'єкти критичної інфраструктури та організації приватного сектору України. Активізувалися, здебільшого, хакерські угруповання, підпорядковані спецслужбам РФ. СБУ постійно вживає заходів із пошуку, виявлення та локалізації зазначених кібератак та кіберінцидентів, а також протидіє кіберзагрозам в інформаційно-телекомунікаційних системах (ІТС) [20].

У 2018 році EU vs Disinformation campaign провели дослідження однієї тисячі випадків дезінформації в російських ЗМІ. Результати показували, що в 461 випадку фейки стосувалися саме України. Проросійська дезінформація про Україну спрямована на аудиторію в Росії, Україні та третіх країнах, включаючи Захід. Якщо ж взяти до уваги, що населення України знає, які джерела інформації передають ворожі нарративи, і змогло стерилізувати свій інформаційний простір, склавши власну думку про події, що відбуваються, фейкові новини, створені російськими ЗМІ, можуть мати негативний вплив на об'єктивну думку населення інших країн [19].

Внутрішня аудиторія в Росії, наприклад, стикаються з нарративами, які дегуманізують українців і показують владу в Києві як цинічного сучасного спадкоємця нацизму ХХ століття. Така стратегія може перетворити Україну на прийнятну мішень для військової агресії Кремля. Західна та інша аудиторія в міжнародному співтоваристві є очевидною мішенню, коли проросійські ЗМІ намагаються представити Україну як винну сторону в конфлікті з Росією, який триває вже 8 років. Поставити під сумнів відповідальність Росії було однозначно метою тривалої дезінформаційної кампанії. Подібна стратегія також була центральною в спробах посіяти сумніви щодо ролі Росії в збитті рейсу МН17.

Однією з характерних рис, що притаманна російській інформаційній кампанії, є те, що вона має на меті перш за все вплив на людські емоції, що в результаті повинно затьмарити здоровий глузд. Їхня ціль – створити особливі національну мовну та концептуаль-

ну картини світу. Фейкові новини допомагають в створенні та поширенні національних стереотипів, ряду асоціацій, символів, в даному випадку, які викликають ненависть до України.

Образ ворога як елемент інформаційної війни присутній у більшій частині фейків, створених російськими ЗМІ. Образом ворога влада відвертає увагу від корупції та усіх інших державних проблем, спираючи вину саме на «ворога». Впродовж довгого часу для колишнього СРСР ворогом номер один була Америка. З початком російсько-української війни ворог став більш збірним поняттям: *«When the Soviet Union collapsed, the West decided that the world and all of us would permanently accede to its dictates. In 1991, the West thought that Russia would never rise after such shocks and would fall to pieces on its own.»* *“The West clearly did not expect such insubordination»* [17].

В більшості наративів Захід постає як збірний колектив, який тільки й бажає зла Російській Федерації. Його звинувачують і в розпаді СРСР, і розв’язанні війни в Україні, і в загалом бідах РФ.

«Western elites are even shifting repentance for their own historical crimes on everyone else, demanding that the citizens of their countries and other peoples confess to things they have nothing to do with at all, for example, the period of colonial conquests... What they did was get entire nations hooked on drugs and purposefully exterminated entire ethnic groups for the sake of grabbing land and resources, hunting people like animals... While we – we are proud that in the 20th century our country led the anti-colonial movement, which opened up opportunities for many peoples around the world to make progress, reduce poverty and inequality, and defeat hunger and disease» [17].

В цьому уривку промови Володимира Путіна чудово проілюстрований одна з характеристик методу образу ворога – демонізувати противника та ідеалізувати себе. А коли ж новини супротивника показують справжню сутність РФ, у відповідь починають ширитися такі новини: *«The Russian human rights council has called for an international probe into a gruesome video shared by a Ukrainian neo-Nazi... The video was shared by a Ukrainian neo-Nazi militant, who, however, blamed Russian troops for the apparent massacre»* [15]. І знову ж намагання перекласти провину на ворога та очистити свою репутацію: *«This video speaks of extrajudicial killings, the physical elimination of people who show a civil position and dare to oppose official Kiev. The situation is also aggravated by the fact that official representatives of the Ukrainian authorities have previously openly announced carrying out ‘tough sweeping’ and ‘filtration measures»* [15].

Для створення образу ворога з України російські ЗМІ не могли обрати однієї назви. «*Now too, during the referendums, the Kiev regime threatened schoolteachers, women who worked in election commissions with reprisals and death. Kiev threatened millions of people who came to express their will with repression*» [17]. «*The Kiev regime has been using terrorist methods for a very long time*» [17]. «*Ukraine's Nazi regime must be dismantled – former Russian president*» [17].

Теперішня влада України прирівнюється до нацистських правителів Німеччини минулого століття. А солдати, які борються за свободу та незалежність України є нео-нацистами. Особливо це стосується бійців батальйону «Азов»: «*Zelensky promises 'comfortable' stay in Turkey for Neo-Nazis*» [22], «*Russia handed the five commanders over together with more than 200 Ukrainian soldiers, including more than 100 members of Ukraine's Azov Battalion, whose ranks include fighters with openly nationalist and neo-Nazi views*» [22].

Цікавою особливістю інформаційної війни РФ є те, що головним ідеологом та людиною, яка створює тези, що розлітаються по ЗМІ, є президент Володимир Путін. Саме він своїми публічними промовами та підконтрольними йому російськими ЗМІ зміг досягнути інформаційно-психологічного впливу та окупувати території України, використавши новітню технологію – вікно Овертона.

За допомогою цього вікна можна контролювати ідеї, а саме: чи можуть вони обговорюватися, відкрито підтримуватися, пропагуватися та бути законодавчо закріпленими. Вікно можна рухати та змінювати спектр можливостей від «немислиме»(що виходить за будь-які межі суспільної моралі) до стадії «абсолютно адекватне»(закріплене законодавством та прийняте широкими масами). Між цими двома крайніми стадіями ще є «радикальне», «прийнятне», «розумне» та «популярне». Завдяки цьому тонкому психологічному механізму можна плавно змінювати настрої суспільства. Для прикладу, у 2008 році Володимир Путін в своєму інтерв'ю для німецького телеканалу ARD заявляв: «*Crimea is not a disputed territory. There has been no ethnic conflict there, unlike the conflict between South Ossetia and Georgia. Russia has long recognized the borders of modern-day Ukraine. On the whole, we have completed our talks on borders...I think questions about such goals for Russia have provocative undertones*» [14]. Тобто тут ситуація знаходиться на стадії «немислиме». Чудовим прикладом стадії «абсолютно адекватне» буде уривок з недавньої промови президента з нагоди приєднання нових окупованих територій: «*In 1991 in Belovezhskaya Pushcha, representatives of the party elite*

of that time made a decision to terminate the Soviet Union, without asking ordinary citizens what they wanted, and people suddenly found themselves cut off from their homeland...A few days ago, people in Donetsk and Lugansk, Kherson and Zaporozhye declared their support for restoring our historical unity...But there is nothing stronger than the determination of millions of people who, by their culture, religion, traditions, and language, consider themselves part of Russia, whose ancestors lived in a single country for centuries» [17]. Проте на відмінну від Криму, Донецьку та Луганську, де здійснити психологічний вплив вдалося з більшим успіхом (спочатку були створені протесні настрої, які згодом переросли в сепаратизм), в Херсонській та Запорізькій областях довелося повністю сфабрикувати волевиявлення народу та поширити велику кількість фейків про підтримку Росії.

До інших тематик фейків, що ширяться російськими ЗМІ, можна віднести:

1) фейки про обстріли «військових об'єктів»: *«Moscow targeted Ukrainian power plants and other critical facilities after what Russian President Vladimir Putin called a series of “terrorist attacks” orchestrated by Ukrainian special services on Russian soil [11]»* – насправді ракети поцілили в житлові будинки;

2) фейки про українську армію: *«Fighters from several countries complain of corrupt commanders, suicide missions, poor equipment and intelligence in Ukraine» [9];*

3) фейки про окупацію України Польщею: *«Warsaw plans to deploy troops to occupy western Ukraine, Russian spy chief alleges» [12];*

4) фейки, де перекладають вину на Україну: *«Kramatorsk train station attack: The key to finding the perpetrator lies in this overlooked detail. Kiev and its Western backers immediately blamed Russia for the incident, but a proper investigation is likely to disagree» [17];*

5) фейки про іноземних агентів на території України: *«Russia’s Investigative Committee said on Saturday that it will look into media reports that sabotage experts from the British Army’s special forces have been deployed in western Ukraine» [22].*

Певна частина фейків, створених російськими ЗМІ, особливо, коли в української сторони є докази їхньої неправдивості, не несуть важливої інформації для західних ЗМІ. Проте деякі нарративи пропаганди, що постійно повторюються і мають такий самий сценарій, як події минулого, все ж мають вплив на висвітлення подій в іноземних джерелах інформації. Як приклад, в соціальній мережі Твіттер офіційний акаунт AFP News написав: *“Pro-Russian officials*

claim victory in Zaporizhzhia annexation vote” [7]. Важливим є тут саме проросійська влада, а не окупаційна, якою вона є насправді. Таким чином правда про окупацію викривлюється і іноземні читачі почнуть думати про такий ж самий сценарій, який був і з Кримом. Таку ж саму помилку допустили CBS News: “*Pro-Moscow officials say occupied areas have voted to join Russia in referendums dismissed as illegitimate by the West*”[13]. Колаборанти в очах іноземних ЗМІ перетворилися на повноцінних представників влади, що є промосковськими, а не окупаційними, якими є насправді.

Висновки. Росія доволі таки вміло веде інформаційну війну проти України, використовуючи всеможливі електронні ресурси. Тематика фейків є різноманітною, але всі вони мають на меті дезінформувати та деморалізувати українське суспільство та західну аудиторію, виправдати свої імпералістичні амбіції та масові жорстокі вбивства мирного населення. На щастя, українці вміють реагувати на них та не піддаватися психологічному тиску зі сторони Росії. Проте завдання українських ЗМІ як авторитетів серед поширення новин, є викривання фейків російських ЗМІ для західної аудиторії.

Перспектива майбутнього наукового дослідження означеної теми пов’язана з подальшим аналізом тематики та особливостей функціонування фейків як елементів інформаційної війни.

Література:

1. Бойченко О. В. Медіа-тероризм: особливості сучасних ознак інформаційній безпеці. Інтегровані інтелектуальні робототехнічні комплекси : матеріали другої міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 25–28 трав. 2009 р. Київ, 2009. С. 231.
2. Війни інформаційної епохи: міждисциплінарний дискурс : монографія / ред. В. А. Кротюк. Харків : ФОП Федорко М. Ю., 2021. 558 с.
3. Карл фон Клаузевіц. Природа війни / пер. Р. Герасимов. Харків : Vivat, 2018. 416 с.
4. Курбан О. В. Сучасні інформаційні війни в мережевому онлайн просторі : навч. посіб. Київ : ВІКНУ, 2016. 286 с.
5. Лазоренко О. А. Інформаційний складник гібридної війни російської федерації проти України: тенденції розвитку. Стратегічні пріоритети. 2015. Т. 36, № 3. С. 124–133.
6. Рюміна В. І. Інформаційний тероризм як інструмент зовнішньої політики держави на сучасному етапі. Україна в системі глобального інформаційного обміну: теоретико-методологічні аспекти дослідження і підготовки фахівців : Всеукр. наук. конф., м. Львів, 27 трав. 2011 р. Львів, 2022. С. 267.
7. AFP News Agency. #BREAKING Pro-Russian officials claim victory

in Zaporizhzhia annexation vote. Twitter. URL: <https://twitter.com/AFP/status/1574835886931451904> (date of access: 02.10.2022).

8. Blanning T. C. W. The origin of great wars // the origins of the french revolutionary wars. Routledge, 1986. 236 p.

9. Foreign military volunteers share their experiences of fighting in Ukraine. RT International. URL: <https://www.rt.com/news/555387-ukraine-foreign-volunteers-experience/> (date of access: 30.09.2022).

10. Kramatorsk train station attack: the key to finding the perpetrator lies in this overlooked detail. RT International. URL: <https://www.rt.com/russia/554138-kramatorsk-train-station-attack/> (date of access: 01.10.2022).

11. Moscow reveals results of new strikes on Ukraine. RT International. URL: <https://www.rt.com/russia/564467-russia-strikes-ukraine-goals-achieved/> (date of access: 02.10.2022).

12. Poland has secret plan for Ukraine, Moscow claims. RT International. URL: <https://www.rt.com/russia/554671-poland-ukraine-spy-split/> (date of access: 15.10.2022).

13. Pro-Moscow officials say occupied areas have voted to join Russia in referendums dismissed as illegitimate by the West. CBS News – Breaking news, 24/7 live streaming news & top stories. URL: <https://www.cbsnews.com/news/ukraine-russia-referendums-pro-moscow-officials-say-occupied-areas-voted-to-join/> (date of access: 03.10.2022).

14. Rfe/rl. Путин в 2008 году: крым не является спорной территорией. Радио Свобода. URL: <https://www.svoboda.org/a/26946640.html> (дата звернення: 03.10.2022).

15. Russia alerts international rights groups to ‘mass grave’ video. RT International. URL: <https://www.rt.com/russia/564429-ukraine-mass-grave-probe/> (date of access: 30.09.2022).

16. Russia to investigate alleged SAS activities in Ukraine. RT International. URL: <https://www.rt.com/news/554380-ukraine-uk-sas-sabotage/> (date of access: 02.10.2022).

17. ‘Russia will always be Russia’: Putin’s full speech on accession of former Ukrainian territories (VIDEO). RT International. URL: <https://www.rt.com/russia/563827-putin-speech-colonial-west/> (date of access: 08.10.2022).

18. Ukraine’s ‘Nazi regime’ must be dismantled – former Russian president. RT International. URL: <https://www.rt.com/russia/564415-ukraine-nazi-regime-dismantled/> (date of access: 01.10.2022).

19. URL: <https://euvsdisinfo.eu/ukraine-under-information-fire/> (дата звернення: 07.10.2022).

20. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-poperedzhuie-kilkist-kiberataska-ukrainu-zrostaie-khakery-poliuiut-na-orhany-derzhvlady-objekty-infrastruktury-ta-pryvatti-firmy> (дата звернення: 01.10.2022).

21. Walsh Maurice N. War and the human race. Elsevier Pub. Co, 1971. 95 p.

22. Zelensky promises ‘comfortable’ stay in Turkey for Neo-Nazis. RT International. URL: <https://www.rt.com/russia/563353-azov-commanders-stay-turkey-kiev/> (date of access: 01.10.2022).

УДК 80/81-11 '37'06

Каленюк Анна Сергіївна

Волинський національний університет імені Лесі Українки

КОНЦЕПТ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

У статті описано та узагальнено основні підходи до тлумачення терміну «концепт», яке є об'єктом дослідження когнітивної лінгвістики, психолінгвістики, лінгвокультурології, дискурсології, логіки та філософії. З'ясовуються головні відмінності між термінами «поняття» і «концепт». Розглянуто різні класифікації концептів.

Ключові слова: когнітивна лінгвістика, концепт, поняття, інтегрований підхід.

The article describes and summarizes the main approaches to the interpretation of the term «concept», which is the object of research in linguistics, psycholinguistics, linguistic cultural studies, discourse studies, logic, philosophy. The main differences between the terms «notion» and «concept» are clarified. Different classifications of concepts are considered.

Keywords: cognitive linguistics, concept, notion, integrated approach.

Постановка проблеми. Сучасні лінгвістичні дослідження співвідносять мову зі свідомістю, мисленням та самою людиною. Такий підхід сприяв виникненню нового терміну – концепт. Увага науковців зосереджена на трактуванні даного явища і створення єдиної дефініції, що й зумовило напрям цієї наукової розвідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням поняття концепту займалися такі мовознавці: О. С. Кубрякова, З. Д. Попова, Й. А. Стернін, В. І. Карасик, С. Г. Воркачов, А. П. Бабушкін, Дж. Лакофф, О. О. Селіванова, А. М. Приходько, М. В. Піменова та інші.

Метою статті є проаналізувати концепт як об'єкт дослідження сучасної лінгвістики, що зумовлює такі завдання: 1) описати різні

підходи для дефініції поняття «концепт»; 2) розмежувати терміни «поняття» і «концепт»; 3) розглянути класифікації концептів.

Виклад основного матеріалу. Термін «концепт» є об'єктом досліджень багатьох наук: когнітивної лінгвістики, логіки, дискурсології, філософії, психолінгвістики та ін. Лінгвісти запозичили це поняття з математичної логіки. Пізніше термін «концепт» був ужитий С. А. Аскольдовим-Алексєєвим у 1928 р., що описав концепти як «ембріони мисленневих операцій: коли вимовлене ким-небудь слово розуміється у власному значенні, то це значить, що той, хто це розуміє, здійснює деякий миттєвий акт, який стає зародком цілої системи мисленневих операцій» [12, с. 292].

Словники іншомовних слів трактують концепт як загальну думку, певне формулювання чи фантазію. Проте, сьогодні єдиного визначення концепту немає. Тому використання даного терміну у різних дисциплінах зумовило появу низки підходів для тлумачення концепту.

Філософський підхід розглядає концепт як образ предмета, який утворюється у свідомості слухача чи доповідача. Ідеї концептуалізму є його основою. Також представники філософського підходу пояснюють концепт як «особливе загальне поняття, виражене словом» [13, с. 300].

Визначення концепту як логічної категорії сформувало новий логіко-філософський підхід. У його межах виокремлюють лінгво логіко-філософський, логіко-семантичний і логіко-поняттєвий підходи. Один з представників лінгво логіко-філософського підходу Р. Павільоніс пояснює концепт як «інформацію щодо актуального або можливого стану речей у світі, те, що ми називаємо «сміслом»» [8, с. 102].

Згідно з логіко-семантичним підходом концепт – це форма існування свідомості, яка формується внаслідок взаємодії багатьох факторів. Наприклад, традицій народу, релігії, системи цінностей тощо. Останній з вищезгаданих підходів розглядає концепт як щось уявне, сприйняття людиною світу зумовлене культурою.

Психологічний підхід зосереджує увагу на психологічному складнику концепту. «Концепт є мисленнєве утворення, що заступає нам у процесі думки невизначену множинність предметів одного й того ж роду...» [2, с. 269–270]. Людина трактує дійсність, спираючись на власний досвід. Психологічна парадигма репрезентована психологічним, когнітивним і семантико-когнітивним підходами [9].

«Концепт – термін, що служить поясненню одиниць ментальних і психічних ресурсів нашої свідомості й тієї інформаційної структури, що відображає знання та досвід людини; оперативна змістова одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи й мови мозку, всієї картини світу, відображеної у психіці людини» пише О. С. Кубрякова [7, с. 90]. Дане твердження описує суть когнітивного підходу. Семантико-когнітивний підхід розглядає концепт як ментальне утворення у свідомості людини, де мова виступає інструментом опису концептів.

Дослідження взаємодії мови з культурою сприяло формуванню культурологічної парадигми, де концепт розглядають як явище культури. До культурологічної парадигми входять: лінгвокультурологічний, етнолінгвістичний, культурологічний та інтегративний підходи. Представник лінгвокультурологічного підходу, С. Г. Воркачов, дає таке визначення: «Концепт – це культурно позначений вербалізований смисл, що репрезентований у плані вираження низкою мовних реалізацій, які утворюють відповідну лексико-семантичну парадигму» [3, с. 56]. Етнолінгвістичний підхід стверджує, що людина не лише називає реалії світу, але й осмислює їх у слові, тому варто «тому постає потреба говорити не просто про слова, а про мовні одиниці – культурні (етнокультурні) концепти» [5, с. 26].

Соціальну сутність концепту описує культурологічний підхід. В. П. Нерознак пояснює, що концепти культури, які характеризують національну картину світу, належать носіям тої чи іншої культури. Інтегрований підхід дає найбільш чітку дефініцію, оскільки описує концепт враховуючи різні характеристики: лінгвістичні, психологічні тощо. Науковець С. Ляпін розробив інтегрований підхід, наголошуючи, що концепту притаманна «багатомірність та дискретна цілісність смислу, який перебуває в безперервному культурно-історичному просторі й тому схильний до культурної трансляції з однієї предметної галузі в іншу» [1, с. 19].

Визначення терміну «концепт» у літературі В. Зусман описує так: «це інструмент, який дає змогу роздивитись у єдності художній світ твору та національний світ. Упроваджуючи концепт як одиницю аналізу, літературознавство отримує можливість включити образну тканину твору в загально національну асоціативно-вербальну сітку» [6, с. 29].

Також однією з проблем когнітивної лінгвістики є розмежування термінів «концепт» й «поняття». В. Зусман пояснює, що «поняття, фіксоване у вигляді пропозиційних структур і позначене певною

номінативною одиницею, є ядром концепту» [12, с. 256]. Тому ці терміни не є тотожними, оскільки концепт пов'язаний з мисленням, свідомістю, життєвим досвідом, культурою, уявою людини і є ширшим за поняття.

Сьогодні існує безліч класифікацій концептів. А. П. Бабушкін створив одну з перших класифікацій де виділив: розумові картинки, концепти-схеми, фрейми, концепти-сценарії, логічно-структуровані та калейдоскопічні концепти. Проте З. Д. Попова і Й. А. Стернін створили іншу класифікацію за типом знання: схема, уявлення, поняття, сценарій або скрипт, фрейм і гештальт.

С. А. Аскольдов виділив дві групи концептів: художні та пізнавальні. Художні концепти є індивідуальними, а пізнавальні – спільними. Перші можуть створювати так звану «емоційну напругу» оскільки вони поєднують у собі почуття, емоції. Пізнавальні концепти схематично зображують предмети без використання емоцій.

О. С. Кубрякова розмежовує прості, які складаються з одного слова та складні, які представлені словосполученням чи реченням. За походженням концепти класифікують на первинні та вторинні. Первинні – це вихідні концепти, сутність яких не підлягає аналізу; вторинні – ті, що розвинулись із первинних [4, с.12 ; 11, с. 90–91].

За змістом концепти поділяють на:

- уявлення (картинка мислення) – apple, pear, cold, sour, red;
- схему – концепт, представлений певною узагальненою, просто-графічною чи контурною схемою: *sematic image of the tree / human*;
- поняття – концепт, який складається з найзагальніших ознак предмета чи явища: *a square – rectangular with equal sides*;
 - фрейм – багатокomпонентний концепт, який становить сукупність складових частин: *shop, stadium, hospital*;
 - сценарій – послідовність епізодів у часі: *visiting restaurant, traveling to the other city, scuffle, excursion*;
 - гештальт – комплексна, цілісна функціональна структура, що впорядковує розмаїття окремих явищ у свідомості: *school, love* [10, с. 173].

За ознакою актуальності виділяють провідні та другорядні концепти. Ключові (провідні) концепти використовуються у художній літературі (людина, душа, природа та ін.). Другорядні є вторинними і знаходяться на периферії концептосфери. Наприклад, концепти чинник, консультант.

Науковець М. В. Піменова розробила найдетальнішу класифікацію. Вона розділила концепти на три категоріальні класи. Перша група – це базові концепти. Вони є фундаментом мови й картини віту. Це космічні, соціальні і психічні концепти. Друга група – концепти-дескриптори. Серед кваліфікуючих базових концептів виділяють: квалітативні, які виражають якість (тепло, твердість); дименціональні, які стосуються вимірювань (розмір, вага, об'єм, висота, ширина та ін.); квантитативні концепти, які виражають кількість (один, недостатньо, багато, досить). До третього категоріального класу мовознавець віднесла концепти-релятиви. Сюди належать концепти-привативи (брати – віддавати), концепти-оцінки (добре – погано), концепти-позиції (разом, близько, несучасний).

Висновки. У сучасній лінгвістиці мову тісно пов'язують з мисленням людини та її свідомістю. Саме людина стає точкою відліку під час дослідження мовних концептів. Існують різні підходи для визначення терміну «концепт», проте інтегрований підхід є найдоцільнішим, оскільки вивчає термін «концепт» з огляду на різні науки комплексно. Через багатогранність вивчення терміну «концепт» немає єдиної класифікації концептів. Також концепт пов'язаний з мисленням, індивідуальним досвідом, культурою людини і є ширшим за поняття.

Література:

1. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт. Москва: Наука, 1988. 341 с.
2. Аскольдов С. А. Концепт и слово. Русская словесность. От теории словесности к структуре текста: антология / [под общ. ред. В. П. Нерознака]. Москва: Academia, 1997. С. 267–279.
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Вид. дім «Академія», 2004. 344 с.
4. Голобородько К. Ю. Лінгвістичний статус концепту. Культура народів Причорномор'я. Симферополь, 2002. № 32. 228 с.
5. Жайворонок В. В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук. Мовознавство. 2004. № 5/6. С. 23–35.
6. Зусман В. Г. Концепт в системі гуманітарного знання. Вопросы литературы. 2003. № 2. С. 3–29.
7. Іващенко В. Л. Типологічна диференціація концептуальних структур як одиниць ментального простору. Мовознавство. 2004. № 1. С. 54–91.
8. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підруч. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Видавн. центр «Академія», 2006. 464 с.

9. Монахова Т. В. До проблеми розуміння концептів. Філологія: наук.-метод. журн. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2006. Т. 55. Вип. 42. С. 105–109.

10. Радченко О. А. Лингвофилософские опыты В. фон Гумбольдта и постгумбольдтианство. Вопросы языка. 2001. № 3. С. 96–125.

11. Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г. Краткий словарь когнитивных терминов / [под общ. ред. Е. С. Кубряковой]. Москва: Филол. ф-т МГУ им. М. В. Ломоносова, 1996. 248 с.

12. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінол. енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006а. 716 с.

13. Філософський енциклопедичний словник / гол. ред. В. І. Шинкарук. Київ. 2002. 744 с.

УДК 327.5/8(470+477)

Кіценко Роман Станіславович

Національний університет «Острозька академія»

ВИТОКИ І ПРОЯВИ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ВПЛИВУ РФ

У статті розглянуто еволюцію інструментів російської інформаційної війни проти Західних країн. Відзначено спадковість російської зовнішньополітичної стратегії та практичний зв'язок з «активними заходами» Радянського Союзу. Висвітлено цілі, завдання та основні елементи зловмисного впливу рф проти демократичних країн.

Ключові слова: інформаційна війна, активні заходи, операції зловмисного впливу, інформаційно-психологічне протистояння, когнітивна війна, секретні операції, КДБ, СРСР, росія, Захід, США.

The article presents the evolution of the tools of russian information warfare against Western countries. The heredity of the russian foreign policy strategy and the practical connection with the «active measures» of the Soviet Union are noted. The goals, tasks and main elements of the malevolent influence of the russian federation against democratic countries are highlighted.

Keywords: information warfare, active measures, operations of malicious influence, information and psychological confrontation, cognitive warfare, secret operations, KGB, USSR, russia, West, USA.

Постановка проблеми. В останні десятиліття цивілізований світ зіткнувся із загрозою нового масштабу – агресивним російським імперіалізмом. Кремлівські керманічи обрали наступальну стратегію інформаційно-психологічного протистояння із Західним світом. Сам Західний світ не приділяв достатньої уваги можливим викликам з боку зростаючих ревізіоністських сил, і користуючись своїм домінуючим положенням у світових справах, підіймав рівень власного

добробуту. Виявивши свою вразливість до російського зловмисного впливу, демократичний світ почав шукати шляхи захисту і протидії. Успіх у цій боротьбі має безпосередній зв'язок із успіхом нашої держави у відбитті російської агресії. Адже росія спрямовує свою інформаційну зброю на єдність та рішучість цивілізованого світу у його підтримці демократій та свободи по всьому світу. Позбавлення України західної підтримки є першочерговим пріоритетом агресора, тому ми маємо докладати зусиль для своєчасного виявлення та знешкодження російського зловмисного впливу на Західний світ.

Аналіз досліджень та публікацій. Найбільш розроблені праці з тематики інформаційного протиборства написані західними авторами, які мають тривалий досвід протистояння цій загрозі ще з часів Холодної війни. Примітною є робота А. Перкінса, який досліджував розвиток «активних заходів» СРСР та їхній зв'язок із сучасними методами ведення інформаційної війни. Також у цьому відношенні яскравими є роботи М. Галлеотті, А. Радіна та Р. Коена. Усі вони вказують на послідовність російської політики та адаптивність старих тактик. В якості першоджерел було опрацьовано матеріали Робочої групи з «активних заходів», яка займалась протидією радянському впливу у останній чверті 20 ст., та розсекречені слухання перед Постійним Комітетом Розвідки Палати Представників США.

Мета і завдання роботи полягають у визначенні основних аспектів інформаційної війни російської федерації проти Західного світу, виокремлення та розгляд інструментів російського зловмисного впливу, проведенні порівняльного аналізу заходів та тактик, що застосовувались кремлем під час холодної війни та тими, які застосовуються сьогодні.

Виклад основного матеріалу. На початку нашого аналізу, необхідно визначити сучасну стратегію росії у веденні інформаційної війни проти Заходу. Мусимо констатувати, що російська федерація повернулася до моделі протистояння демократичним державам часів Холодної війни. На це вплинули декілька факторів: природа авторитарного режиму, історична пам'ять російського суспільства, структура економіки та особливості світогляду російського керівництва.

Авторитарний кримінально-чекістський режим, що виник на тлі апатичності російського суспільства, веде постійну боротьбу за збереження власної влади. Отримавши контроль над силовим апаратом, великими підприємствами та медіа ресурсами, російські еліти втілюють зухвалу грабіжницьку політику і прагнуть зберегти

такий порядок речей. Ворожість до демократичного світу зумовлена несумісністю цих політичних моделей: успіх демократичного світу, особливо у сусідніх до росії державах, зайвий раз продемонструє неефективність російського управління та послабить позиції влади. Більше того, образ вічного ворога є дієвим інструментом консолідації суспільства і перенесення уваги населення зі внутрішніх проблем (корупції, економічних провалів, технологічної відсталості, низького рівня життя, відсутності соціальних гарантій) на зовнішні. Також треба пам'ятати, що сучасна кремлівська верхівка – агенти КДБ, які мають викривлений світогляд сформований у найзапекліші роки Холодної війни. Тож не дивно, що у стратегічній культурі російських керівників головними мотивами досі є ідея безперервної війни із Заходом, невпинне геополітичне протистояння та боротьба за сфери впливу.

Ці погляди чітко викладені у російських концептуальних документах (Стратегії національної безпеки, Концепції зовнішньої політики, Воєнній доктрині), виступах найвпливовіших осіб включно із президентом. Конкретні погляди на інформаційне протистояння ми можемо знайти у так званій «Доктрині герасимова». У ній описується концепція ведення гібридної війни та переваги невійськових заходів над військовими. Розвиток ідей герасимова призвів до появи концепції війни нового покоління, розробленої С. Г. Чекіновим та С. А. Богдановим. Особливу увагу у ній російські військові приділяють заходам інформаційного і психологічного впливу. Вони стверджують, що Захід не переставав вести інформаційну війну проти росії, тому вона має обрати наступальну стратегію та проводити агресивні інформаційно-психологічні кампанії. Така парадигма зумовлює повернення «активних заходів» до зовнішньополітичного інструментарію кремля. Отже порівняємо практики минулого із сучасними.

В інформаційній складовій «активних заходів» застосовувалось два компоненти: медійна дезінформація та подрібні документи. Головною перешкодою для проведення широких кампаній із дезінформації для СРСР був очевидний антагонізм цільових країн, що розглядали комуністичний блок як безперечну загрозу, а отже з обережністю сприймали будь-які повідомлення, які надходили з того боку залізної завіси.

Метою радянського інформаційного впливу було схилення громадської думки цільових країн на користь своїх інтересів, дискредитацію супротивників та дестабілізацію внутрішньої ситуації у

середині них. Звичайно не усі матеріали були оманливими чи містили дезінформацію, проте часто серед них з'являлись окремі історії, підробки та чутки сфабриковані спеціально з метою маніпуляції цільовою аудиторією. Повідомлення могли бути або повністю фейковими або частково неправдивими. Вони нерідко поширювали теорії змови, що ґрунтувались на підробках та інших сумнівних джерелах.

Радянський Союз був побудований на пропаганді у поєднанні з чисельним репресивним апаратом. Тож політбюро завжди розуміло ефективність інформаційної зброї. Централізований медійний апарат відігравав провідну роль і у здійсненні «активних заходів». Для зовнішньої аудиторії це були новинні агенції ТАСС та «Агенство печати Новости», а також велика кількість радіостанцій. Головним завданням цих медіа було реагування на світові події, особливо за участі США, та транслювання радянської позиції. ТАСС, будучи офіційним медіа Комуністичної партії, хоча і мало видання у 126 країнах та дочірніх ЗМІ, однак спрямовувало свої матеріали на радянську внутрішню аудиторію. ТАСС не створювало свої пропагандистські матеріали для конкретних країн, але намагалось охопити якомога ширшу аудиторію завдяки включенню більшої кількості емоційних та цікавих для публіки історій. «Новости», натомість, спрямовувало свої сюжети на конкретні країни через більше ніж 5 тисяч установ у 110 країнах. Воно позиціонувало себе неофіційне, неурядове агентство. Особливий фокус становили країни «третього світу» (де воно користувалось популярністю з огляду на дуже низьку ціну, а іноді було і зовсім безкоштовним), на роботу залучались іноземці, які мали б краще розуміти місцеву аудиторію, а матеріали містили більше фотографій та ілюстрацій, з огляду на нижчий рівень писемності у країнах, що розвиваються. Також частиною діяльності агентства «Новости» були грантові програми, де іноземним журналістам влаштовували безкоштовні екскурсії до Радянського Союзу. Там їм показували суто позитивні явища соціалістичної моделі, і потім вони писали схвальні статті в яких із захопленням описували життя в СРСР. За даними ЦРУ, ці програми виявились успішними у Європі, тому радянське керівництво збільшувало їхнє фінансування. Західних журналістів супроводжували приховані агенти спецслужб і збирали компромат протягом їхнього перебування у країні. Пізніше це використовувалось для шантажу з метою примусити їх діяти на користь СРСР.

І все ж радянський вплив у медіа був значно ширшим і включав підкуплені та підставні ЗМІ у інших країнах. Вони зазвичай

використовувались для перевірки реакції місцевої аудиторії на той чи інший матеріал з подальшим опублікуванням його у великих радянських ЗМІ. Пізніше вони робили посилання на ці підставні медіа для створення ілюзії своєї непричетності до матеріалів. Примітною є дезінформаційна компанія КДБ про штучне походження ВІЛ-інфекції. У 1983 році у підставному індійському ЗМІ було опубліковано статтю у якій йшлося про вірус імунодефіциту людини як про біологічну зброю поширювану Сполученими Штатами. Протягом двох років ця історія поширювалась та перевидавалась у маленьких медіа країн, що розвиваються, допоки у 1985 році не була підхоплена великими радянськими агенціями, а на її користь не висловився підкуплений біофізик Дж. Сігал. Теорія змови мала приголомшливий успіх по всьому світу та циркулює у вигляді чуток до сьогодні. Подібні історії зазвичай мали ситуативний характер та обігрували палко обговорювані події.

Велику роль відігравали радіостанції, що транслювали повідомлення більше ніж на 80 мовах. Радіо було ефективним транскордонним інструментом, а пріоритетними регіонами вважались Європа та Східна Азія. Найяскравішими були «Радіо Москва», «Радіо Миру та Прогресу», «Національний Голос Ірану» та багато інших. Популярність цього каналу поширення дезінформації обумовлена поширенням радіоприймачів. Інакшою була ситуація з телебаченням. Хоча СРСР мав потужні засоби трансляції своїх програм по всьому світу через супутники, у роки Холодної війни легальність супутникових приймачів була під великим питанням (у Західній Німеччині та Нідерландах вони були повністю заборонені, а у інших європейських країнах значно обмежені. Кабельне телебачення ретельно контролювалось національними телекомунікаційними компаніями, тож радянські канали також зазвичай обмежувались).

Окрім цього, СРСР намагався отримати контроль над інформаційними відділами міжнародних організацій. У 1954 році він намагався впливати на новинну службу Секретаріату ООН. Вона надавала персоналу Секретаріату зведення новин і огляд медіа. Тоді В'ячеслав Устинов очолив офіс який наглядав за новинною службою. Відтоді у продукції служби почала з'являтися упереджена інформація про США та була повністю відсутня критика у бік СРСР. Також представники СРСР впливали на Відділ Публічної Інформації ООН домагаючись висвітлення часткової або вибіркової інформації на користь радянської пропаганди. Наприклад виданий ООН памфлет 1984 року про колоніалізм який сповнений упереджених

звинувачень Західних держав. Більше того, делегація будь-якої країни може подати матеріали до реєстру ООН, де вони потім циркулюють як офіційні документи Організації. Радянська преса часто використовувала цей факт на підтримку своєї пропаганди.

Кампанії з дезінформації зазвичай потребували хоча б якихось «доказів» у їхній основі. Саме тому КДБ так часто вдавалося до використання підробок, фальсифікуючі західні документи, повідомлення та кореспонденцію. За свідченнями заступника Директора ЦРУ Дж. МакМагона, станом на 1982 рік Управлінню вдалось виявити більше п'яти десятків підробок виготовлених КДБ. Він наводить декілька прикладів ідей, які СРСР намагався донести у цих підробках: вбитий лідер Афганістану Амін мав зв'язки із ЦРУ (підроблена телеграма з Посольства у Ісламабаді), Іспанію примусили до вступу до НАТО (підроблений лист Рейгана до Короля Іспанії), США мають план по дестабілізації Польщі (сфабрикований лист від ЦРУ) та багато інших.

Примітними були спроби спровокувати міжнаціональну ворожнечу та расові конфлікти у середині цільових країн. Так, КДБ підробило американський Президентський оглядовий меморандум/NS46 від 17 березня 1978 р. у якому стверджувалося, що США надають вказівку своїм спецслужбам стримувати «чорні протести» у Південній Африці та «Рух Чорної сили» в США. Ця підробка була передана журналістам американської преси, які підхопили цю сенсаційну тему. Радянський Союз також опублікував її у своїх ЗМІ. Помітних результатів такі кампанії не мали, однак спроби спровокувати міжетнічне насильство Радянським Союзом приймались неодноразово.

Окрім внутрішнього розколу, СРСР активно намагався втрутитись у вибори Західних країн. Вплив на демократичні механізми за допомогою дезінформації був добре розроблений КДБ, хоча і не завжди мав бажаний ефект. У 1965 році Радянський Союз втрутився у британські парламентські вибори проти кандидату від консервативної партії, у 1974-му до президентських виборів у Франції на користь кандидату комуністичної партії, у 1980-му до німецьких виборів на користь Соціал Демократичної Партії, у президентські вибори США 1984-го проти Рейгана.

Сучасна росія опанувала усі радянські стратегії інформаційного протиборства та пристосувала їх до нових реалій глобалізованого світу. Більше того, тепер вона не обмежена ідеологічними рамками, тривалий час їй вдавалось імітувати миролюбну демократичну державу та не сприйматись як однозначний ворог Заходу. Глобальна

мережа та супутникове мовлення не мають кордонів, сучасне інформаційне поле набагато складніше контролювати, а отже росія оволоділа можливостями проводити активні заходи у будь-якому куточку світу.

Сьогодні у інформаційному просторі місце радіо та друкованих ЗМІ посіли телевізійні та Інтернет медіа. Москва швидко зробила їх своїм пріоритетом, вкладаючи шалені кошти у пропаганду (114,8 млрд. руб у 2022 році). Головні державні ЗМІ, через які кремль здійснює свій зловмисний вплив на зовнішню аудиторію – телекомпанія RT (колишній Russia Today) та новинна агенція Sputnik. Через них проводяться неприховані пропагандистські кампанії, у яких рф не цурається маніпуляцій, фейків та мови ненависті. Натомість секретні операції проводяться у соціальних мережах та кіберпросторі. Найяскравішим тіншовим органом, відповідальним за такі операції є Агентство Інтернет-досліджень (так звана «фабрика тролів») у Санкт-Петербурзі.

Російські інформаційні агентства не приховують своєї мети, яка полягає у закладенні сумнівів та недовіри у іноземній аудиторії до їхніх урядів та всієї картини світу. Офіційний девіз RT – «Question more» («Став під питання»), а мета роботи «надавати альтернативні погляди та знайомити міжнародну аудиторію з російською точкою зору на основні глобальні події». У російській версії опису RT є згадка про «найпопулярніше неанглосаксонське медіа», що демонструє явний антагонізм до Сполучених Штатів і Великої Британії та апелює до тих, хто незадоволений існуючим порядком речей. Водночас, росія намагається подавати себе як дружнього, альтернативного партнера. На відміну від років Холодної війни, більшість європейських урядів, особливо у країнах Західної та Південної Європи, перестали вважати росію істотною загрозою, а отже підігравали її проникненню у їхній інформаційний простір протягом перших десятиліть 21 століття. Російські медіа встигли завоювати широку аудиторію у цих країнах. Систематична пропаганда «альтернативних» поглядів дозволила отримати лояльних споживачів російського контенту, які продовжують підживлювати свої сумніви та недовіру до власних державних інститутів та міжнародної системи. За відсутності яскравої ідеології (як її мав СРСР), російська пропаганда змогла створити у її споживачів «когнітивний фільтр», який викликає появу категоризації «свій/чужий» (стосовно людей, поглядів, цінностей), що проявляється у непримиренності та поляризованості позицій тих, хто піддався її впливу. У них формується

«альтернативне світосприйняття», яке відкидає будь-які факти, що не вкладаються у цей світогляд та пригнічує здатність до критичного мислення. Після цього, будь-яка дезінформація, навіть найбільш безглузда та алогічна, може сприйматись як істина. Тож мета російської пропаганди – граючи на гострих та емоційних темах, захопити якомога більшу аудиторію, на яку вона зможе поширити потрібні наративи та спонукати до дій у російських інтересах.

А російські наративи мало чим відрізняються від колишніх радянських. Топ п'ять тем російської дезінформації за версією Державного Департаменту США наступні: «занепад західної цивілізації неминучий», «росія невинна жертва, яка змушена оборонятись від агресивних дій Заходу», «народні рухи у інших країнах – це фінансовані Сполученими Штатами проекти кольорових революцій», «росія – держава-переможець нацизму», «у будь-якій події за участі РФ не все так однозначно (у цей час російська пропаганда вигадує сотні суперечливих версій подій для розпорошення уваги і спантеличення аудиторії)». Сьогодні домінуючим наративом є виправдання війни проти України та дискредитація західної підтримки Україні. Також гостро стоїть питання послаблення санкцій введених у відповідь на російське вторгнення. Майже у будь-якому пропагандистському сюжеті присутні наступні елементи: просувається російська версія історичних подій (альтернативна історія); росія миролюбна та ні в чому не винна; підступний англосаксонський світ прагне панування; західні цінності не є універсальними. Особи, що сприйняли ці наративи можуть діяти у російських інтересах, а саме: голосувати за крайні радикальні політичні сили, що пропонують послаблення партнерства з США / ЄС / НАТО, виходити на акції протесту проти окремих урядових ініціатив (рух «жовтих жилетів» у Франції), підтримувати проросійських кандидатів на виборах, виступати за реалізацію російських проектів (обхідні газопроводи), протистояти впровадженню антиросійських санкцій тощо. Як бачимо, від епохи Холодної війни змінились засоби трансляції пропаганди, широта охоплення цільової аудиторії, а також сприйняття росії у світі. Саме ілюзія завершення протистояння з СРСР зіграла найбільшу роль у успішності російського впливу сьогодні. Однак у дійсності, в цілях пропаганди та характері її повідомлень змін практично не відбулось.

Не можемо оминати увагою російський вплив у кіберпросторі. Інноваційною тактикою інформаційного впливу є використання «ботоферм» у соціальних мережах. Маса акаунтів несправжніх людей (які однак видають себе за резидентів цільової країни)

залишають сотні коментарів та публікацій розроблених російськими пропагандистами у всіх куточках інтернету. Люди, які потрапляють під постійний потік дезінформації від різних джерел схильні рано чи пізно повірити у неї. Особливо коли джерело такої інформації – думка «співгромадян». Дослідження Pew Research Center показало, що 86 відсотків американців отримують новини із смартфона, а їх переважна більшість використовує для цього соцмережі. Серед них 70 відсотків підтвердили, що читають коментарі під публікаціями. Інше дослідження віднайшло залежність між негативними коментарями та рівнем довіри до джерела та достовірності інформації. Довіра значно падає, якщо більшість не підтримує історію. Саме тому найчастіше російські боти залишають негативні та провокативні коментарі. Вони поширюють плітки та наклеп на окремих державних діячів, критикують політику уряду, розпалюють ненависть серед прихильників протилежних політичних таборів / етнічних / релігійних / соціальних груп тощо. Російські боти присутні на усіх найпопулярніших платформах. Їх можна побачити під будь-яким матеріалом на гостру, емоційну та політичну тематику. Такий вплив офіційний кремль категорично відкидає, хоча усі розуміють, що насправді за ним стоїть російський уряд. Тому такі заходи є «сірим» впливом. А ось кібератаки російських хакерів на іноземні об'єкти критичної інфраструктури, бази даних чи акаунти/поштові скриньки впливових осіб відносяться до «чорних» (повністю секретних) «активних заходів». Відповідальність за такі напади ніхто як правило не бере, а усі сліди впливу намагаються приховати. У невдалих операціях іноді вдається відслідкувати звідки було здійснено атаку, що надає нам докази про реальне застосування цього інструменту кремлем. Проте у багатьох випадках вони залишаються непоміченими чи невідомими.

Новітні технології надають нові можливості для використання підробок. Фабрикування графічних матеріалів стало набагато простішим для виконання та складнішим для викриття. Дослідник А. Халкуп та ін. наводять схему виробництва такої підробки. Спочатку зловмисники отримують доступ до якогось приватного/секретного документу. Потім вони модифікують його зміст, щоб донести потрібне повідомлення. Надалі вони зливають цей документ (а краще цілий пакет) у мережу, зберігаючи його реальне походження. Такий злив виглядає як звичайний витік документів, проте у дійсності закидається підробка, яка досягає своєї мети, адже виглядає як автентичний документ. Російські ЗМІ нерідко створюють сприятливий

інформаційний контекст для зливу та відразу підхоплюють факт появи подробиць у інфопросторі роздмухуючи цю тему. Використання росіянами подробиць було неодноразово помічено в Україні, країнах Центральної Європи, США, Франції, Швеції, країнах Балтії тощо. Одним за найбільш впливових прикладів застосування цього інструменту був злив електронних листів кандидата у президенти 2016 року. Г. Клінтон. Тоді, у США не надали особливої уваги джерелу походження та мотивам зливу, натомість уся увага була прикута до його змісту. Фактично, це дозволило росіянами диктувати наратив у американських медіа у другій половині президентських перегонів і завдало нищівної шкоди іміджу кандидата від демократичної партії, яка у підсумку програла.

Висновки. Ми з'ясували, що стратегію впливу російської федерації на європейські країни визначає російська стратегічна культура. Вона залишилась незмінною від часів існування Радянського Союзу та включає у себе ідею безперервної війни із Західним світом. Формально звільнившись від ідеологічних рамок, російська еліта режим продовжує дивитись на світові процеси як на боротьбу за існування, у якій найкращий спосіб захисту – це наступ. Відзначаючи важливість політичних та інформаційних засобів протистояння, Москва веде активну гібридну війну проти демократичного світу. Така парадигма зумовила повернення «активних заходів» до інструментарію кремлівського режиму.

У площині інформаційного впливу росія перейняла усі елементи радянських «активних заходів» та пристосувала їх до новітніх технологій. Skorиставшись образом дружнього партнера, росія здобула лояльну аудиторію у середині європейських країн, доступу до якої колишній Радянський Союз не мав. Тепер вона невпинно транслює дезінформацію та пропаганду формуючи громадську думку на свою користь за допомогою супутникового телебачення і соціальних мереж. Головними аспектами її інформаційної війни є: маніпулятивний характер повідомлень, використання підставних медіа, сталі наративи визначені керівництвом, використання внутрішніх суперечностей у середині суспільства цільової країни, апелювання до емоцій, поширення теорій змови, подробиць документів, масований потік фейків, використання вад алгоритмів соціальних мереж (ботоферми, підставні групи/канали тощо), кібератаки та викрадення секретної інформації.

Росія сіє сумніви, розширює існуючі лінії розломів у суспільствах, радикалізує настрої, розхитує внутрішньополітичну ситуацію

та підживлює громадське невдоволення. Це знову доводить нам, що російський зловмисний вплив є надзвичайно серйозною загрозою для демократичного світу, який необхідно брати до уваги під час розгляду кожної окремо взятої держави і аналізу її зовнішньої політики.

Література:

1. Andrew and Mitrokhin. The Sword and the Shield: The Mitrokhin Archive and the Secret History of the KGB. [Electronic source]. – p. 407, 304, 468–69, 456, 472, 243. – Mode of access: <https://ia801603.us.archive.org/14/items/TheSwordAndTheShield-TheMitrokhinArchiveAndTheSecretHistoryOfTheKGB/The%20Sword%20and%20the%20Shield%20-%20The%20Mitrokhin%20Archive%20and%20the%20Secret%20History%20of%20the%20KGB.pdf>
2. Asmolov. G. Why Propaganda Survives in the 21st Century: Eight Points about Russian Propaganda. [Electronic source]. – LSE, 07.06.2022. – Mode of access: <https://blogs.lse.ac.uk/mediase/2022/06/07/why-propaganda-survives-in-the-21st-century-eight-points-about-russian-propaganda/>
3. Chekinov S. G., Bogdanov S.A. The Nature and Content of a New-Generation War. [Electronic source]. – Military Thought. – Mode of access: <https://www.usni.org/sites/default/files/inline-files/Chekinov-Bogdanov%20Military%20Thought%202013.pdf>
4. Grimes D. R. Russian fake news is not new: Soviet Aids propaganda cost countless lives. [Electronic source]. – Guardian, 2017. – Mode of access: <https://www.theguardian.com/science/blog/2017/jun/14/russian-fake-news-is-not-new-soviet-aids-propaganda-cost-countless-lives>
5. Hearings before the Permanent Select Committee on Intelligence House of Representatives. Ninety-seventh Congress. Second Session. [Electronic source]. – Washington : US Government printing office, 1982. – Mode of access: https://books.google.com.ua/books?id=yWDHhvlvNZoC&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
6. Howell. Soviet Subversion of the Free Press. a conversation with Yuri Bezmenov. [Electronic source]. – 1984. – Mode of access: <https://www.youtube.com/watch?v=RzKl6OF9yvM>
7. Hulcoop et al. Tainted Leaks Disinformation and Phishing With a Russian Nexus [Electronic source]. – The Citizen Lab, 25.05.2017. – Mode of access: <https://citizenlab.ca/2017/05/tainted-leaks-disinformation-phish/#part1>
8. Kux D. Soviet Active Measures and Disinformation. Overview and assessment. [Electronic source]. – Parameters, Journal of the US Army War College / vol.15, no.4, 1985. – Mode of access: https://www.iwp.edu/wp-content/uploads/2019/05/20131120_KuxSovietActiveMeasuresandDisinformation.pdf

9. M. Galeotti. Active Measures: Russia's Covert Geopolitical Operations. [Electronic source]. – George C. Marshall European Center for Security Studies, 2019. – Mode of access: <https://www.marshallcenter.org/en/publications/security-insights/active-measures-russias-covert-geopolitical-operations-0>

10. Perkins. A. M. Soviet Active Measures Reborn For The 21st Century: What Is To Be Done? [Electronic source]. – Monterey : NAVAL POSTGRADUATE SCHOOL, 2018. – p.131.. – Mode of access: https://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/61246/18Dec_Perkins_Alexander.pdf?sequence=1&isAllowed=y

11. Radin A., Cohen R. S. Russia's Soft Strategy To Hostile Measures In Europe. [Electronic source]. – Texas National Security Review, 2019. – Mode of access: <https://warontherocks.com/2019/02/russias-soft-strategy-to-hostile-measures-in-europe/>

12. RT about us. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rt.com/about-us/>

13. Russia's Top Five Persistent Disinformation Narratives. US Department of State. [Electronic source]. – Mode of access: <https://www.state.gov/russias-top-five-persistent-disinformation-narratives/>

14. Russian State-Sponsored and Criminal Cyber Threats to Critical Infrastructure [Electronic source]. – Cybersecurity and Infrastructure Security Agency, 20.04.2022. – Mode of access: <https://www.cisa.gov/uscert/ncas/alerts/aa22-110a>

15. Shearer E., Mitchell A. News Use Across Social Media Platforms in 2020 [Electronic source]. – Pew Research Center, 12.01.2021. – Mode of access: <https://www.pewresearch.org/journalism/2021/01/12/news-use-across-social-media-platforms-in-2020/>

16. The Soviet Foreign Propaganda Apparatus. A Research Paper. CIA. [Electronic source]. – Mode of access: <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP87T00787R000200170003-4.pdf>

17. Waddel. T. What does the crowd think? How online comments and popularity metrics affect news credibility and issue importance. [Electronic source]. – Sage Journals, 2017. – Mode of access: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1461444817742905>

18. Волчек Д. «Фабрика тролів». Росіянин розповів, як працює «пропагандистська кухня» Кремля [Електронний ресурс]. – Радіо Свобода, 31.01.2021. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/fabryka-troliv-rygozhyn-troli/31077830.html>

19. Росія втричі збільшила витрати на пропаганду під час війни з Україною. [Електронний ресурс]. – Фокус, 13.04.2022. – Режим доступу: <https://focus.ua/uk/world/512231-rossiya-vtroe-uvlichila-rashody-na-propagandu-vo-vremya-voyny-s-ukrainoy-smi>

УДК 811.111:629.7(100)

Колесник Анна Василівна

Льотна академія Національного авіаційного університету

АНГЛІЙСЬКА АВІАЦІЙНА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ФАХІВЦЯМИ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ

У статті розглянуто погляди науковців на поділ авіаційної термінології на лексико-семантичні групи та коротко охарактеризовано особливості вживання лексичних одиниць, зокрема під час професійного спілкування пілотів та диспетчерів управління повітряним рухом.

Ключові слова: *авіаційна англійська мова, англійська авіаційна фразеологія, термін, лексико-семантичні групи.*

The article discusses views of the researchers on division of aviation terminology into lexico-semantic groups are studied and a brief characteristic of the peculiarities of usage of lexical units during professional communication between pilots and air traffic controllers in particular is given.

Keywords: *Aviation English, Aviation English phraseology, term, lexical-semantic groups.*

З розвитком авіаційної індустрії у ХХІ столітті виникла необхідність покращити рівень англійської професійної мови задля підвищення надійності ведення радіообміну в різних країнах світу, оскільки відповідно до постанов Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО) міжнародна радіотелефонна комунікація пілотів та авіадиспетчерів повинна відбуватися англійською мовою.

Ця потреба сприяла тому, що при веденні радіообміну виникли різні аббревіатури, скорочення та терміни в англійській мові професійного авіаційного спрямування. Структура авіаційної англійської мови досліджувалася зарубіжними науковцями (Г. Емері, М. Міцутомі, К. О'Брайен, Дж. Мелл); лінгвістичні особливості мови радіообміну загалом викликали зацікавлення таких учених як

Г. Г. Єнчева, Г. Г. Кириченко, О. В. Ковтун та інші. Окремі аспекти вживання різних видів скорочень та абrevіатур, які використовуються в авіаційній англійській мові висвітлені в наукових працях таких вчених, яку Е. Вайнер, Д. Вілтон, Д. Крістел, С. Паркер, С. Пінкер та Дж. Сімпсон. Але є ще досить велика кількість абrevіатур та термінів а англійській мові, які використовуються в якості авіаційної фразеології, які в даний час ще не отримали ретельного дослідження в науковій літературі.

А що взагалі представляє собою фахова фразеологія?

Фахова фразеологія використовується у певній фахово обмеженій галузі щоб забезпечити професійну комунікацію між фахівцями певної сфери. Її специфічні особливості проявляються на трьох рівнях: лексичному, синтаксичному та текстовому.

Розвиток науки й техніки загалом, а також розвиток їх окремих галузей і сфер знаходить своє відображення в мові. Вивчення спеціальних мов, які опосередковують професійну діяльність людини, набуває сьогодні особливої актуальності.

Фахові мови, створені на основі норм і правил стандартної мови, мають специфічні характерні риси на різних рівнях мовної системи. Мовні засоби, оптимальні та ефективні для кожного окремого комунікативного процесу, визначаються екстралінгвальними умовами спілкування, властивими кожній зі сфер життєдіяльності.

Авіаційна англійська мова, та насамперед авіаційна англійська фразеологія – це насамперед сукупність всіх мовних засобів, які використовуються в комунікативній сфері авіації з метою досягнення розуміння при виконанні професійних завдань фахівцями даної галузі.

Важливим елементом спеціальних мов, або підмов, в якості засобу професійного спілкування виступає термінологія, знання якої є ключем до успішної міжмовної комунікації. Використання термінів у різноманітних сферах діяльності зумовлює ступінь ефективності професійного спілкування, визначаючи якісний результат спільної праці. Термін виконує функцію носія спеціальної наукової інформації у професійному спілкуванні й передавача спеціальних знань.

Термінологія як сукупність спеціальних найменувань, які називають поняття з галузі науки, техніки й інших різноманітних сфер суспільного життя й професійної діяльності людей, являє собою широкий рухомий прошарок словника мови.

Технічні інновації, що постійно з'являються, наукові відкриття сприяють виникненню нових термінів. Термінологія мови

спрямована на відображення й вираження соціально організованої дійсності [1]. Велика кількість праць мовознавців присвячена проблемам терміна (С. Лотте, В. В. Виноградов А. А. Реформатський А. В. Суперанська, Б. Н. Головін, Р. О. Кобрін, В. А. Татаринів, В. М. Лейчик, С. В. Гриньов, С. Д. Шелов та ін.). Найбільш широко досліджені проблеми термінотворення, узаємодії термінів із лексикою загального вжитку, походження термінів.

Термінологічні дослідження останніх часів свідчать про створення й удосконалення термінологічних систем окремих дисциплін, виявляють риси, властиві терміну. Винятком не є й дослідження авіаційної термінології англійської мови, серед яких варто відзначити роботи Л. Б. Ткачової, присвячені походженню й утворенню авіаційних термінів в англійській мові, М. М. Москалевої, які описують терміносистему авіаційної лексики й особливості її презентації в іноземній аудиторії, численні статті О. В. Ковтун з питань лінгвістичного та перекладознавчого аналізу англійської авіаційної терміносистеми. Однак до сьогодні не було приділено належної уваги відображенню ролі і місця терміна в англійській авіаційній лексиці, що й зумовлює актуальність даної тематики.

Так, О. С. Ахманова кваліфікує термін як «слово чи словосполучення спеціальної мови, що використовується для точного вираження спеціальних понять й позначення спеціальних предметів» [2, с. 474].

На думку іншого вченого – сучасного дослідника авіаційної термінології англійської мови Ш. Б. Каримова, термін – це окреме слово або сполучення слів на основі підрядних відношень, що виконує функцію найменування поняття й у поняттєвій системі певної галузі науки організує разом з іншими термінами особливу систему – підмову інформаційного тексту [3, с. 21].

Дослідник зауважує, що «відповідно, авіаційний термін – це слово або словосполучення, яке співвідноситься з відповідним поняттям авіаційної галузі науки, вступає в системні відношення з іншими словами та словосполученнями й утворює разом з ними систему підмови авіації» [3, с. 21]. Відтак, термін як лексична одиниця характеризується певним набором ознак. На відміну від загальноживаних слів, що обслуговують сферу комунікації загалом, терміни є функціональними одиницями відповідних підмов, де служать для позначення спеціальних понять, а також відображають теорії для опису спеціальної сфери діяльності [4, с. 32].

Англомовна авіаційна термінологія формується протягом багатьох років й відображає весь складний процес розвитку авіаційної науки і техніки – від запуску перших повітряних куль до польотів космічних кораблів [5, с. 112].

Не можу не погодитись з Л. Б. Ткачовою, яка зазначила, що жодна інша термінологічна система не увібрала в себе стільки термінів з інших термінологічних сфер як авіаційна, що зумовило її різноманіття на семантичному рівні [6].

Дивлячись на авіаційну англійську мову як одну із професійних мов, хочеться зауважити, що з лексичного погляду авіаційна підмова охоплює словниковий фонд стилістично нейтральної літературної мови та загальної науково-технічної термінології, а специфічні в ній – це авіаційна термінологія та радіотелефонна фразеологія. Різні дослідники при дослідженні англомовної авіаційної термінології вирізняють у загальній множині лексичних одиниць різноманітні групи. Так, наприклад, Ш. Б. Каримов, в авіаційній термінології виділив 10 великих лексико-тематичних груп (ЛТГ), кожна з яких поділяється на мікрополя [3]:

- 1) ЛТГ «Терміни, які означають загальні авіаційні поняття»;
- 2) ЛТГ «Аеропорт»;
- 3) ЛТГ «Злітно-посадкова смуга»;
- 4) ЛТГ «Приміщення»;
- 5) ЛТГ «Повітряне судно»;
- 6) ЛТГ «Служба»;
- 7) ЛТГ «Посадка»;
- 8) ЛТГ «Вантаж»;
- 9) ЛТГ «Авіаційне підприємство»;
- 10) ЛТГ «Багаж».

Вчена Н. О. Щетиніна, яка займається дослідженням комунікативних особливостей англомовного дискурсу радіообміну цивільної авіації, зауважує, що лексичні одиниці, наявні в комунікації між пілотом й авіадиспетчером належать переважно до термінологічного поля «радіообмін цивільної авіації», яке складається з 7 мікрополів більш низького порядку, виокремлених відповідно до етапів польоту:

- PUSH-BACK AND START-UP (буксирування та запуск двигунів);
- TAXING (кермування);
- LINE-UP AND TAKE-OFF (зайняття виконавчого старту й зліт);
- CLIMB (набір висоти);

- ON ROUTE (на маршруті);
- DESCENT (зниження);
- APPROACH AND LANDING (захід й посадка) [7, с. 167].

Варто відзначити, що для англomовної авіаційної лексики й термінології зокрема характерна велика кількість абревіатур. На лексичному рівні до мови авіації належать абревіатури та скорочення, які відповідно до Правил аеронавігаційного обслуговування (Документ ІКАО 8400) вимовляються як звичайні слова. Це, наприклад, SID – Standard Instrument Departure; STAR – Standard Arrival; TCAS – Traffic Collision Avoidance System; ETA – Estimated Time of Arrival та інші.

Важливу роль для мови радіообміну цивільної авіації відіграє також уникнення полісемії. Якщо в літературній мові багатозначність слів свідчить про багатство мовних засобів й дає змогу передавати найтонші відтінки думки, то для фахових мов беззаперечною вимогою є точність висловлювань, яка не спричиняла б різних тлумачень. Незважаючи на однозначність більшості лексичних одиниць, полісемія все ж таки присутня в мові радіообміну. Наприклад, слово «Level» має два значення:

- 1) ешелон;
- 2) горизонтальний політ й т.д.

Звісно наявність полісемічних термінів викликає труднощі при сприйнятті інформації у процесі професійної комунікації. Значення полісемічного авіаційного терміна й особливо значення, яке утворилося на основі термінологічної одиниці, можна зрозуміти лише за допомогою контексту, термінологічне значення залежить від семантичного зв'язку з іншими словами. Характерною ознакою лексичного складу англomовного радіообміну цивільної авіації є вживання спеціальних фраз, які спрямовані на підвищене привернення уваги. Наприклад, перед повторенням важливої інформації вживають фразу: «Say again» – повторюю; а щоб виправити помилку, яка була в попередньому повідомленні вимовляють: «Correction» – поправка та ін.

Використання окремих слів зі значеннями, що характерні мові радіообміну, допомагає побудувати висловлювання чітко й лаконічно, уникнувши непорозумінь між пілотами та авіадиспетчерами, наприклад, «Roger» – Вас зрозумів;

«Mayday» – в разі сповіщення про лихо для підвищеної уваги;

«Pan» – для позначення ситуації на борту, яка потребує термінових дій;

«Affirm» – для вираження згоди (для пілотів);

«Affirmative» – для вираження згоди (для диспетчерів);

«Negative» – для вираження незгоди.

До специфічних рис англомовного радіообміну як на лексичному, так і на граматичному рівнях належать повтори, що в діалогах між пілотом та авіадиспетчером виконують конкретні функції, такі як:

а) установлення й перевірка каналу зв'язку;

б) дублювання основної інформації задля уникнення можливих помилок під час її передачі і декодуванні.

Високий ступінь повторюваності мовних одиниць усіх рівнів зумовлений високим ступенем повторюваності ситуацій, для опису яких використовуються як обов'язкові стереотипні засоби вираження. Це робить мову радіообміну надзвичайно надлишковою. Причиною надлишковості є необхідність дублювання інформації, аби уникнути помилок під час її передавання й декодування. У повітряних переговорах обов'язковий повтор певних указівок авіадиспетчера (read back) використовується для підтвердження того, що пілот декодував повідомлення авіадиспетчера відповідно до комунікативних намірів останнього.

Значна кількість повторів у діалогах пояснюється екстралінгвальною специфікою повітряних переговорів:

- тематичною обмеженістю;
- комунікативною ситуацією, що постійно повторюється й визначає напрям розвитку діалогу, його структуру й лексичне наповнення;
- вимогою одноманітності, що спричиняє стандартизованість висловлювань;
- використання більшої кількості зворотів-кліше.

Лексичні повтори виступають розпізнавальними ознаками найбільш важливої інформації, оскільки повторюються тільки ключові слова, інколи у діалогах радіообміну трапляються паралельні конструкції, повторення тої самої граматичної форми, а також поєднання паралельних конструкцій із лексичним повтором.

Отже, англійська авіаційна термінологія як об'єкт професійної комунікації між фахівцями авіаційної сфери є важливим елементом лексичної системи підмови авіації. Перспективи подальших досліджень у сфері авіаційної термінології вбачаємо у вивченні структури та походження англомовних термінів царини цивільної авіації.

Література:

1. Москалева М. М. Терминосистема авиационной лексики и особенности ее презентации в иностранной аудитории : дис. ... канд. филол. наук. М., 1998. –196 с.
2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. М. : Сов. энциклопедия, 1969. 608 с.
3. Каримов Ш. Б. Структурно-семантический анализ авиационных терминов в таджикском и английском языках : дис. ... канд. филол. наук. Душанбе, 2013. 285 с.
4. Лейчик В. М. Терминоведение : предмет, методы структура. *Філологічні студії*. М. : Изд-во ЛКИ, 2007. Вип. 12. 256 с.
5. Асмуквич І. В. Формування та розвиток англійської авіаційної термінології. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2011. № 6. С. 112–117.
6. Ткачева Л. Б. Происхождение и образование авиационных терминов в английском языке : дис. ... канд. филол. наук. Омск, 1972. 211 с.
7. Щетинина Н. А. Внутрикабинные переговоры экипажа в коммуникации «пилот – авиадиспетчер» (как «естественное» в контексте регламентированного дискурса радиообмена гражданской авиации). *Вестник Тверского государственного университета. Серия «Филология»*. 2012. Вып. 4 «Лингвистика и межкультурная коммуникация». № 24. С. 166–173.

УДК 659.2:82.09

Пилипчук Софія Анатоліївна

Національного університету «Острозька академія»

КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ, ОБРАЗ ВОРОГА У ВІРШАХ ОКСАНИ ФІЛІПЧУК

У статті розглядаються теоретичні засади та практичні застосування когнітивних аспектів інформаційної війни XXI століття у поезії. У статті досліджено та проаналізовано слова та вирази на позначення образу ворога російсько-української війни, їх стилістичне та емоційне забарвлення у віршах молодої поетеси Оксани Філіпчук.

Ключові слова: когнітивні аспекти, образ, ворог, інформаційна війна.

The article considers the theoretical principles and practical applications of the cognitive aspects of the information war of the XXI century in poetry. The article investigates and analyzes the words and expressions used to denote the image of the enemy of the Russian-Ukrainian war, their stylistic and emotional coloring in the poems of the young poet Oksana Filipchuk.

Keywords: cognitive aspects, image, enemy, information war.

Постановка проблеми в загальному вигляді. В Україні триває повномасштабна війна, що розпочалася 24 лютого 2022 року. Окрім військового існує також інформаційний фронт, який передбачає війну за свідомість українців та всього світу, щодо аспектів російсько-української війни. Інформаційна війна полягає у тому щоб донести правдиву інформацію подій вчинених агресором. Від початку повномасштабного вторгнення українська культура збагатилася творами маловідомих до цього авторів. До того ж, митці обирають соціальні мережі як платформи для публікації своїх творів, адже таким чином вони охоплюють більшу кількість читачів за дуже короткий проміжок часу. Поезія виступає одним з когнітивних аспектів інформаційної війни, тому що вона відображає емоційне

навантаження та може мати навчальний характер [2]. Читачі дізнаються про війну в Україні, емоційний фон суспільства та достовірність подій через прочитання художніх творів написаних місцевими авторами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вчені, дослідники вже не одноразово зверталися до когнітивних аспектів інформаційних війн та їхнього впливу на суспільство, деякі досліджували образ ворога. Серед них є видатні вчені ХХ-ХХІ ст.: Дж. Гарстка, Д. Альберт, Л. Еронхайма, А. Кокрона та ін.; багато сучасних українських авторів, які досліджували особливості ведення інформаційної війни в Україні та засоби досягнення бажаної мети: О. Кирилук, Р. Пилипчук, Г. Почепцов, В. Хорошко, Ю. Хохлачова, Ю. Горбань.

Незважаючи на досягнення у вивченні когнітивних аспектів інформаційної війни та їх впливів ситуація активно змінюється та виникають нові тлумачення образів та завдання інформаційного фронту. Зокрема, сьогодні досить актуальним є дослідження різних аспектів інформаційної війни, адже повномасштабна війна в Україні триває і з кожним днем з'являється все більше нового матеріалу для дослідження. Крім цього, стилістичне забарвлення образів використаних у творах змінюється від власного настрою і позиції автора та подій, що відбуваються.

Метою **даної статті** є дослідити особливості зображення ворога, його стилістичне та емоційне забарвлення у віршах Оксани Філіпчук.

Виклад основного змісту статті. Під час будь-якої війни суспільство піддається впливу через інформаційну війну, адже це можливість обох сторін конфлікту переконати суспільство у правильності тих чи інших дій. Ще до моменту повномасштабного вторгнення росії до України, російські ЗМІ вели пропагандистську та дезінформаційну політику. Енциклопедія Сучасної України дає наступне визначення: «інформаційна війна – вплив на населення іншої країни у мирний або військовий час через розповсюдження певної інформації та захист громадян власної країни від такого впливу» [5]. Мета інформаційної війни – послабити моральні і матеріальні сили супротивника та зміцнити власні. Вона передбачає вжиття заходів пропагандистського впливу на свідомість людини в ідеологічній та емоційній сферах.

Інформаційне середовище складається з різного виду інформації, інформаційних структур, індивідів, організацій, які збирають, обробляють, зберігають і розповсюджують дані [3]. Зарубіжні вчені

Дж. Гартска і Д. Альбертс виділяють чотири простори, як важливі з точки зору інформаційної війни:

- фізичне, де досягаються результати і знаходиться супутня інфраструктура та інформаційні системи,
- інформаційне, де інформація створюється, маніпулюється і передається,
- когнітивне, де існують сприйняття, усвідомлення, переконання і цінності, а в результаті розуміння приймаються рішення,
- соціальне, де відбувається взаємодія з озброєними підрозділами і між ними [5; 6].

Поезія може виступати як один з видів інформаційної війни. Від початку збройної агресії росії проти України з'являється все більше творів, що описують події та настрої автора і відповідно суспільства у цілому. Молода поетеса Оксана Філіпчук використала платформу соціальних мереж Фейсбук для того, щоб публікувати свої вірші написані під час війни. У своїх віршах вона прославляє українських військових, водночас використовує різні вислови та фрази, щоб висловити зневагу до образу ворога (Див. Таблиця 1).

Таблиця 1

Мовні засоби зображення образу ворога у віршах О. Філіпчук

Мовна репрезентація образу ворога	свиня, око іуди, орда, орки, копито кремля, катюга, рашиські москалі, перевертні, паскуди, нечисть, мавпи, рашисти, вражина, ворог, смерть, сучі сини
Характеристика/художні засоби зображення	ворожа, страшна, вражий, рашиські
Приклади вживання у поезіях	«Щоб нажерлась ворожа свиня?» «Від ворожого ока іуди,/Від напасті страшної орди!»

Наприклад, О.Філіпчук представила образ ворога за допомогою зневажливого терміну свиня. Глумачний словник у свою чергу подає значення «свиня» як «неохайна людина» або «зневажлива назва представника нижчих верств населення» [1]. У рядках «Україна тримає небо!/Хоч вмивається кров'ю земля./Скільки наших життів ще вам треба,/Щоб нажерлась ворожа свиня?» термін «свиня» використано з негативною конотацією.

У рядках «Сотвори для нас, Господи, чудо!/І закрій наше небо крильми/Від ворожого ока іуди,/Від напасті страшної орди!» образ ворога зображено за допомогою слів «орда» та «око іуди». Одним

із значень слова «орда» у тлумачному словнику є «безладний, неорганізований натовп» [1], що викликає почуття військової переваги української армії над ворогом. Вислів «око іуди» має біблійне підґрунтя, адже Іуда – зрадник, запроданець [1], а написання з малої літери підкреслює зневажливе ставлення автора до ворога.

Вислів «копито кремля» у рядках *«І душі болять, болять.../Істог-не вкраїнська земля/Під вражим копитом кремля.»* теж викликає тільки негативні асоціації, адже копито це «рогове утворення в кінці ніг деяких ссавців, у тому ж числі свиней» [1]. Іншими словами кремль прирівнюється до свині і слово написане з малої літери, що теж зображує неприязне ставлення до найдавнішої частини столиці росії.

У поезіях використано вислів «катюга», що позначає «зневажливо гіпербола до кат» [1]. (*«Дай, Боже, нам сили і духу/Прогнати з країни катюгу./Весь світ співчуває нині/Незламній моїй Україні.»*)

Наступним прикладом є рядки *«Тримайтеся, дівчата! Ваша воля/Зламає дух усіх сучих синів!/Якщо така наша вкраїнська доля,/Замочим всіх рашиських москалів!/Тримайтесь, українці! Переможемо!»* Образ ворога у даному випадку зображено за допомогою виразів «рашиські москалі» та «сучі сини». У початку повномасштабного вторгнення з'явився новий термін «рашизм», що є скороченою формою від «російський фашизм», а «сучий син» є лайливим виразом та має обурливе емоційне забарвлення [1].

Також трапляється вираз «перевертень», що згідно тлумачного словника позначає «людину, що зрадила свої переконання», «за народними повір'ями – людина, чаклуванням обернута на тварину або предмет; нечиста сила, що набрала вигляду кого-, чого-небудь» або «непородиста, нечистокровна тварина; помісь» [1]. А слово «паскуда» означає «погану, мерзенну, підступну людину» [1]. Тобто у рядках *«І моляться дівчата українські Богові./Наперекір війні народжують любов./Рашиські перевертні бляють простолодові. / І як не дивно, досі вірять їм./Недовго світ псуватимуть паскуди ті./Бо захлинуться скоро нелюдством своїм.»* термін «перевертень» та «паскуда» позначають твариноподібних людей, які втратили будь-які моральні цінності.

У рядках *«Нехай зникне/Нечисть з країни нашої./Бо не звикне/Мова моя до вашої.»*, *«Ми здатні подолати./Всю нечисть позмитати./В нас волі не забрати!/І віру не зламати!»* звучить слово «нечисть», що має значення «бруд, сміття, покидьки», «за релігійними забобонами – нечистий дух, біс, дідько, сатана, відьма і т. ін.» та

«негідні, нікчемні люди» [1]. Тобто, ворог прирівнюється до непо-требу або до нечистої сили, представлені в тілі людини.

Слово «мавпа» використовують «про людину, що сліпо на-слідуює чужі звички, вчинки тощо» [1], тому у рядках «Зникніть, мавпи! / З моєї землі чудової./Ми переможемо!» звертання спрямо-ване до людей, що не мають власної думки, а тільки виконують на-кази диктатора.

О. Філіпчук використала слово «вражина» для позначення образу ворога у рядках «Тримайтесь, хлопці! Є завжди надія!/Здолати вас вражина не зуміє.» Це слово походить від прикметника вражий, що означає «ворожий, чортів, бісів» [1], тому можна припустити, що воно матиме синонімічне значення зі словами бісовщина та чорто-виння або чортівня.

У рядках «Бо з нами Бог і з нами добрі люди./Наш KALUSH ORCHESTRA, ви символ духу!/Який долає смерть, війну, розруху...» використано «смерть» з тлумачним значенням «припинення жит-тедіяльності організму і загибель його; припинення біологічного обміну речовин в організмі або його частині» [1], а отже авторка мала на меті наголосити, що ворог буде подоланий і український народ буде жити.

Висновки. Розглянуто актуальні методи ведення інформаційної війни від початку повномасштабного вторгнення росії до України, її когнітивні аспекти. Було виявлено, що мета інформаційної війни – похитнути віру суспільства та посіяти сумніви, надаючи неправди-ву та сфабриковану інформацію. Поезія являється одним з аспектів інфофронту, адже місцеві автори розповідають про події з перших вуст, передають емоційний стан за допомогою різних образних ви-словів. У статті досліджено особливості зображення ворога, його стилістичне та емоційне забарвлення. Матеріалом дослідження ста-ли поезії О. Філіпчук, які вона публікувала на просторах соціальної мережі Фейсбук. Авторка використала слова та вирази на позна-чення ворога: «свиня, око їуди, орда, орки, копито кремля, катюга, рашиські москалі, перевертні, паскуди, нечисть, мавпи, рашисти, вражина, ворог, смерть, сучі сини», що мають негативне стилістич-не забарвлення. Проаналізовано тлумачне значення цих виразів та виявлено, що всі мають принизливе та зневажливе емоційне забарв-лення.

Перспективу подальшого дослідження означеної теми пов'язуємо з подальшим дослідженням образів пов'язаних з ро-сійсько-українською війною, що зустрічаються у поезіях сучасних

авторів. Також подальше дослідження може бути пов'язане з аналізом когнітивних аспектів інформаційної війни, адже сучасний світ використовує все нові методи впливу на суспільство під час боротьби на інфопросторі.

Література:

1. Академічний тлумачний словник української мови: в 11 томах. 1979. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 05.10.2022).

2. Г. Почепцов. Війна в когнітивному просторі. *Незалежний культурологічний часопис «І»*. URL: https://www.ji-magazine.lviv.ua/2017/Pochepcov_Vijna_v_kognityvnomu_prostori.htm (дата звернення: 05.10.2022).

3. О. Кирилук. Формування образу захисника в умовах інформаційної війни: лінгвокогнітивний аспект. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. Львів, 2020. № 8. С. 90–96. URL: <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/philology/article/view/1979/1895> (дата звернення: 05.10.2022).

4. О. Томенюк. Когнітивний підхід до аналізу мовних явищ. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Ужгород, 2015. Вип.11. С. 141–146. URL: <https://dspu.edu.ua/hsci/wp-content/uploads/2017/12/011-21.pdf> (дата звернення: 05.10.2022).

5. Р. В. Пилипчук. Інформаційна війна. *Енциклопедія Сучасної України*. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=12460 (дата звернення: 05.10.2022).

6. Garstka J., Alberts D. *Network Centric Operations Conceptual Framework Version 2.0.* – Vienna, 2004.

УДК 82.091

Ткачук Олександр Андрійович*Національний університет «Острозька академія»*

ОБРАЗНИЙ ПРОСТІР ПЕРЕЖИВАНЬ У ПОЕЗІЇ БРИТАНСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ АВТОРІВ

У статті розглянуто роль художніх прийомів висвітлення України в британській та українській поезії під час російсько-української війни. Проаналізовано пряме та переносне використання слів, символізм та експресивна лексика для вираження емоцій. Показано різницю сприйняття війни в Україні між британськими та українськими авторами.

Ключові слова: *поезія, образ, автор, метафора, символізм, війна.*

The article examines the role of artistic methods of covering Ukraine in British and Ukrainian poetry during the Russian-Ukrainian war. The direct and figurative use of words, symbolism and expressive vocabulary for expressing emotions are analyzed. The difference in the perception of the war in Ukraine between British and Ukrainian authors is shown.

Keywords: *poetry, image, author, metaphor, symbolism, war.*

Актуальність дослідження та постановка проблеми. У буремні часи війни, поезія – один з найкращих інструментів для опису почуттів та переживань як однієї людини, так і цілого народу. Щодня з'являється все більше творів сучасних авторів, зокрема англійською мовою, українська поезія перекладається і шанується у всьому світі, і саме через призму віршів ми можемо краще показати те, хто ми є та як ставимося до цієї війни. З іншого боку, те, як європейські поети висвітлюють події та переживання, пов'язані з вторгненням РФ в Україну, так само впливає на загальний образ української нації закордоном. На жаль, науковці не приділяють достатньої уваги ні українській, ні іноземній поезії, а статті, що стосуються цієї теми,

пишуть не професійні лінгвісти, а здебільшого журналісти, чийм основним завданням є висвітлити те, що про Україну говорить світова спільнота.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Попри те, що інформаційна війна з росією триває вже дуже давно, досить мало дослідників цікавляться питанням: «А як виглядає образ України та українців під час війни в іноземній поезії?». Найкращі дослідження (принаймні дотичні до) цієї теми провели вітчизняні та зарубіжні дослідники, як Тарас Пастух, Г. В. Василенко, О. Лучук і М. Найдан, С. Моєр, І. Камінський тощо.

Мета роботи – дослідити використання образів у вибірці з чотирьох поезій українських та британських авторів та порівняти образний простір переживань у цих творах.

Завдання роботи – проаналізувати та проілюструвати різницю сприйняття війни у британському та українському літературних просторах.

Виклад основного матеріалу. З початком повномасштабного вторгнення, український народ пережив не одне випробування. На нашу долю випала війна, що не оминула ні дітей, ні жінок, ні старих – усіх закрутила в одному жадливому урагані полум'я, вибухів та понівечених душ. Проте, українці однаково знаходять слова, якими можна виразити те, що вони почувають, та на що мають надію. Зокрема за допомогою поезії.

Аби зрозуміти масштаби, достатньо заглянути на портал «Поезія вільних», створений за підтримки Міністерства культури та інформаційної політики України. Цей ресурс зібрав уже більше 23-ох тис. віршованих творів про війну сімома мовами. Там можна знайти вірші як визнаних поетів, так і аматорів. Крім того регулярно проводяться зустрічі, читання та дискусії у країнах Європи та світу, а також видаються поетичні збірки та антології віршів про війну в Україні. Зокрема, у британському видавництві *Literary Waves Publishing* у співпраці з польсько-британською організацією *Poezja London* було видано книжку «*Ukraine in the work of international poets*», де були представлені роботи письменників з усього світу.

Усі ці твори покликані висвітлити те, як виглядає російсько-українська війна та як почуваються люди, що опинилися у вирі подій чи далеко від них. Таким чином можемо стверджувати, що поезія є одним з багатьох факторів, які висвітлюють українську націю, адже слово – це така ж зброя, як HIMARS, що прибув з далекої Америки. Саме тому вірші й варто досліджувати, однак їм на

сьогодні приділяється недостатньо уваги. Існує дуже мало видань (і ще менше науковців), які аналізують та порівнюють нову поезію українців та іноземців, хоча саме так ми можемо краще зрозуміти як поети за кордоном бачать нас у цій війні та протидіяти неправдивим свідченням, що можуть впливати на маси [6; 9].

У цій статті представлено порівняння образів та засобів вжитих у 4-ьох поезіях англійською мовою різних авторів: «*Pry'vit*» Керол Бромлі (Велика Британія), «*Resistance*» Саймона Армітаж (Велика Британія), «*April 6*» Катерини Калитко та «*When You Clean Your Weapon*» Бориса Гуменюка. Кожен з цих творів має свій власний ритм, тему та ідею, однак цікаві самі ті засоби та образи, які використовують поети, аби описати українців та війну.

Спершу розглянемо які образи вибудовують автори, використовуючи пряме значення слів. Найцікавішим у цьому плані буде вірш «*Pry'vit*» Керол Бромлі, оскільки він був написаний як спроба пояснити власній дитині, що таке «*війна в Україні*» та чому все більше українців з'являється у британських школах. Саме тому з погляду лінгвістичних засобів вірш дуже простий. Авторка не використовує метафори чи порівняння, однак стійкі образи дуже легко вимальовуються у свідомості. До прикладу, у рядку «*...women and children, nowhere left to go, a father puts his hand against the window of a train.*» авторка прямими словами описує ситуацію, коли люди вимушені тікати зі своєї країни [2]. Цікавим також є рядок «*They looked so nervous; how could they tell what he (a teacher) was saying?*» [2]. Тут Керол Бромлі дуже змістовно описує новоприбулих українських дітей, які очевидно не знають англійської та опинилися у незнайомому місці через складну ситуацію.

Також емоції переживання та провини чітко описує в цьому плані твір Бориса Гуменюка – автора, який є прямим учасником військових подій. З початку поезії ми бачимо реалістичний та прямий опис війни через зброю, ритуал її чистки: «*When you clean your weapon // When time and again, you clean your weapon // When you rub strong-smelling oils into your weapon // And shield it from the rain with your own body // When you swaddle it like a baby*» [4]. Автор розписує суворі реалії війни, при тому не висловлюючи різкої ненависті до неї, а сприймаючи, як належне. Цей вірш є досить контрастним до інших трьох творів, котрі прямо висловлюють свій сум та гнів через війну. З іншого боку, ця позиція є навіть гіршою та чіпляє сильніше – автор показує, наскільки люди звикли до жахливої ситуації та роблять все можливе, аби хоча б їх нащадки повернулися до спокійного та мирного життя на своїй землі.

Усі твори пронизані певним символізмом та метафорами. У поезії «Resistance» Саймон Армітаж влучно використовує події в Україні та розповсюджені українські новини, які ширилися соціальними мережами. До прикладу рядки з чіткою алюзією: «*It's war again: the woman in black // gives sunflower seeds to the soldier, insists // his marrow will nourish*» [7]. Тут автор посилається на новину про жінку, котра підійшла до ворожого солдата, щоб вручити йому насіння соняха, для того щоб воно проросло, коли він опиниться у землі [8]. Тут простежуємо і символ соняха – квітка Сонця та України, та метафору до смерті загарбників, впевненості, що вони всі покинуть українську землю. Словами «*False news is news // with the pity // edited out. It's war again*» [7] поет також натякає на пропагандистську систему росії.

Катерина Калитко у своєму творі «April 6» також вдається до цього прийому: «*During the walk across the city // you hear missiles flying over your head — twice*» [5]. Цими рядками вона намагається описати ПТСР, який має солдат – один з персонажів поезії. «*War, he says, involves many numbers, let's see — // two relatives equal one sack of bones,*» – цією страшною, але влучною метафорою Катерина описує всі жахіття війни та те, що переживають захисники Вітчизни на війні, що вони повинні там бачити [5]. «*But they throw you face down into the dirt // and take their sweet time pressing a gun to your head.*» – тут авторка вказує на нелюдські тортури росіян над українцями [5]. С. Армітаж також влучно натякає на відомий вираз після Другої Світової війни «Ніколи знову», котрий, на жаль, повторився «*The next scene smacks // of archive newsreel: platforms and trains // (never again, never again,*» [7]. Від рядків віє розпачем та безпорадністю, війна знову була допущена людьми, владою.

Експресивна лексика також відіграє велику роль у вираженні емоцій страху, гніву та розпачу, котрі переживають люди у часи війни. «*When you dig this precious this hateful earth by handfuls*» (описується почуття солдата, його злість та прийняття [4]), «*I will finally die // and tell God that it was a lame joke.*» (знову ж таки прийняття своєї жорстокої долі, готовність померти [5]), «*lifetimes stowed // in luggage racks.*» (опис біженців, людей, котрі примусово покинули домівки та рідну землю, їдуть у невідомість з мізером їхнього життя, котре вдалося спасти [7]), «*yet the footage haunts me anyway*» (образ жахливих фото- та відеоматеріалів з російсько-української війни, котре переслідує авторку [2]) – усі ці рядки описують певні почуття, від розпачу до смирення, влучно використовуючи різноманітні засоби мовлення.

Отже, розглядаємо чітку тенденцію між різницею воєнної поезії у вітчизняних та зарубіжних авторів. Перші висловлюють ідеї гніву, смирення та стійкої боротьби, інші відчувають провину, безпорадність, адже нічого не можна змінити. Також є багато спільних рис, такі як образи переживань, котрі висвітлюються за допомогою художніх засобів – метафор, символізму, експресивної лексики. Проблема та явище війни торкнулося не тільки України, а й усього світу. Дуже важливо пам'ятати та освітлювати всі героїчні та жахливі події, котрі відбувалися на теренах нашої Батьківщини. Особливо важливим є те, що це набуло та набуває міжнародного голосу на поширюється у вічний спосіб – слові, поезії, мистецтві.

Література:

1. Collection of poems about the war in Ukraine published in London. *CHYTOMO*. 2022. ГКД: <https://chytomo.com/en/collection-of-poems-about-the-war-in-ukraine-published-in-london/>.
2. Doyle M. Poem explaining war in Ukraine to grandchild wins Caterpillar Poetry Prizeo *The Irish Times*. 2022. ГКД: <https://www.irishtimes.com/culture/books/poem-explaining-war-in-ukraine-to-grandchild-wins-caterpillar-poetry-prize-1.4887109>.
3. Erizanu P., Zavadsky Y. 6 Ukrainian poems that capture a bold moment in contemporary poetryю *The Calvert Journal*. 2020. UR:: <https://www.calvertjournal.com/articles/show/12137/contemporary-ukrainian-poems>.
4. Humenyuk B. When you clean your weapon. *WORDS FOR WAR*. 2014. URL: <https://www.wordsforwar.com/when-you-clean-your-weapon>.
5. Kalytko K. April 6. *WORDS FOR WAR*. 2012. URL: <https://www.wordsforwar.com/april-6>.
6. Moyer S. Ukrainian Poetry Has Been Speaking to the Experience of War for Years. *HUMANITIES*, Summer 2022. Vol. 43, # 3. URL: <https://www.neh.gov/article/ukrainian-poetry-has-been-speaking-experience-war-years>.
7. Resistance by Simon Armitage. *The Guardian*. 2022. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/11/resistance-by-simon-armitage-ukraine-poem>.
8. Жигайло А. «Хоч покладіть у кишені насіння квітів»: у захопленому Генічеську жінка звернулася до окупанта. *Obozrevatel*. 2022. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/society/hocha-pokladit-u-kisheni-nasinnya-kvitiv-u-zahoplenomu-genichesku-zhinka-zvernulasya-do-okupanta-video.htm>.
9. Пастух Т. Поезія в час війни. *Zbruc*. 2022. URL: <https://zbruc.eu/node/112014>.

УДК 327.5(470+73)

Цьокан Віра Василівна

Національний університет «Острозька академія»

США КРІЗЬ ПРИЗМУ РОСІЙСЬКИХ ПРОПАГАНДИСТІВ

У статті розглянуто роль російської пропаганди в російсько-українській війні, викривлення образу США через призму пропагандистів та його вплив на суспільство. На основі відео- та текстового аналізу вивчено закономірності роботи пропагандистської машини росії стосовно Америки та виявлено основні цілі проведення інформаційної війни. Наголошено на визначальному характері викривлення висвітлення подій на вплив інформаційного фронту.

Ключові слова: інформаційна війна, США, російська пропаганда, російсько-українська війна.

The article examines the role of Russian propaganda in the Russian-Ukrainian war, exposing the image of the United States through the lens of propagandists, and its impact on society. On the basis of video and text analysis, the regularities of the Russian propaganda machine in relation to America were studied and the main goals of the information war were revealed. Emphasis is placed on the determining nature of the distortion of coverage of events on the influence of the information front.

Keywords: information war, USA, Russian propaganda, Russian-Ukrainian war.

Актуальність дослідження та постановка проблеми. Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну засоби масової інформації стали головним методом отримання новин. Пропаганду у своїх цілях в цей час активно використовує російська федерація, з метою впливу на масового читача та викривлення правдивих подій. Цим інструментом вона активно користується й для дискредитації союзників України, у нашому випадку – США.

Роль пропаганди, особливо в умовах війни, стає ключовим елементом впливу на масового читача. Логічно, що це зумовлює потребу глибшого дослідження її ефекту на суспільство. На жаль, дуже мало уваги було приділено засобам пропаганди проти України та Америки саме під час російсько-української війни, тому це питання досі залишається актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття пропаганди є досить багатограним, дослідники ще досі не дійшли до конкретної та єдиної постановки визначення цього поняття. Проте, багато вітчизняних та міжнародних дослідників присвятили свої роботи вивченню цього явища та його впливів на інформаційне середовище. Такі дослідники, як Т. М. Ніколаєва («Історичні паралелі в російсько-радянській пропаганді та їх ідеолого-культурна двовимірність»), В. О. Васишин («Основні підходи до розуміння пропаганди тероризму»), М. Г. Керні, Т. Мендель, Г. Почепцов, І. Дарчевська та інші, досліджували проблематику, роль та вплив пропаганди у суспільстві.

Мета роботи – дослідити вплив російської пропаганди на явища та поведінку суспільства й виділити основні методи її застосування проти США в російсько-українській війні у політичних цілях.

Завдання роботи – вивчити та описати основні інструменти російської пропаганди та висвітлення образу США у них, вивести основну мету їхнього застосування

Виклад основного матеріалу. Інформаційні ресурси займають вагомe місце у функціонування сучасного суспільства, адже є основним ресурсом отримання новин для читача. Існування та вагомий вплив пропаганди у цьому неможливо переоцінити, адже ця інформація спрямована на просування певних ідей, розумовий та емоційний вплив на читачів та спонукання їх до певних дій та висновків, переінакшення інформації у свою користь. Ще з початку ХХ століття поняття інформаційної війни та маніпулювання свідомістю за допомогою видозміненої інформації частіше з'являються поміж інструментів конкуруючих держав. Зі стрімким розвитком диджиталізації явище пропаганди почало ширитися та набувати безлічі розгалужень та назв: психологічна війна, інформаційна, віртуальна війна, інформаційна операція, гібридна війна тощо [2, 142-150].

Для початку з'ясуємо, що являє собою саме поняття «пропаганда». За визначенням Академічного тлумачного словника, це: «Ідейний вплив на широкі маси або певні групи людей, що носить політичний або релігійний характер». Сучасні війни часто є гібридними,

включаючи у себе традиційну (використання зброї) та смислові, інформаційні війни. Насправді, у сучасну епоху, згідно Почепцову, саме повідомлення про надходження нової інформації висувається на другий план, перший ж займає сама інтерпретація новини, те, як її подано [3; 4]. Сучасне суспільство перейшло з простого отримання прямих новин на одержання їхнього тлумачення, вислуховування різноманітних думок, що, зрештою, призводить до інформаційного шуму. У такому хаосі реципієнту складніше відрізнити правду від брехні. Простіше кажучи, якщо колись читач бачив інформацію про теракт громадського місця, зараз йому подають не просто цю інформацію, а додаткові, вигадані чи ні аргументи, думки, та інтерпретації, чому це було зроблено.

Інформаційний фронт росії ще з часів Холодної війни використовував різноманітні засоби пропаганди (теле-, відеоматеріали, газети, книги, видозмінення історії) для просування своїх імперських наративів та насаджування «правильних» думок у голову громадян. Заборона різноманітних інформаційних ресурсів, цензура інакомислення – те, чим уже в сучасності займається «роскомнадзор» є ні чим іншим, ніж стійким та жорстким засобом брейнвошингу, адже за обмеженості інформації набагато легше переконати читача у тому, що його сторона права. З початку російсько-українського війни у 2014, та повномасштабного вторгнення у лютому 2022 російська машина продовжує висувати наративи про «братський народ», «загниваючий захід» та «велику росію, котра намагається допомогти своїм сусідам», У свідомість російських громадян вводяться також поняття опозиції, такі як «За Америку» – «За росію», «російський» – «український», «Велич дружньої росії» – «Америка розпалює війни» тощо [2, 142-150].

Десятиліттями ця віртуальна боротьба між державами триває, особливо під час повномасштабного вторгнення росії в Україну зросла кількість пропаганди проти Америки – одного з ключових союзників України. Ресурсні російські сайти мерехтять такими заголовками, як: «МЗС РФ – поставлені США Україні гелікоптери можуть вдарити по території Росії» (<https://rutube.ru/>, 06.2022), «Новий пакет допомоги США Україні включив кошти на обладнання, якого не існує» (https://rutube.ru, 09.2022), «Допомога США Україні дає право вимагати від Києва потрібних Вашингтону дій!» – Артем Бузило» (<https://rutube.ru>, 02.2022), «Опосередкована війна Вашингтона: експерт про військову допомогу США Україні» (<https://rutube.ru/>, 09.2022), тощо. Ці та інші інформаційні повідомлення спрямовані на дискредитування

Америку в очах росіян, викривлення правди про війну в Україні, яку тактично подають під назвою «спеціальна операція» та просування своїх ідей, що будуть вигідні уряду та владу росії.

Таким чином, основною роллю викривлення образу США через призму пропагандистів є ураження знань, мислення та судження громадян, змінення їхньої системи уявлень та переконань. Працюючи з інформацією, уряд росії переробляє її таким чином, щоб спрямувати актуальні світові події у потрібне йому русло. Метою таких дій є дестабілізація суспільства, теперішньої політичної ситуації та виправдання своїх загарбницьки дій на внутрішньому та зовнішньому державних ринках. Отже мова вже ведеться не про просте замовчування певних новин, а про їх деформування, «перекодування» власних громадян. Цікавим моментом є те, що пропагандистські засоби, котрі використовуються росією роками, настільки потонули в брехні, що зачасту суперечать самим собі. Яскравим прикладом є зміна причини нападу на Україну. Так, у лютому 2022 року перед нападом, росія стверджувала, що основною причиною конфлікту може стати підготовка Україною силової операції проти ОРДЛО, про що повідомляла російська служба «Радіо Свобода». Пізніше, у тому ж місяці, путін зробив заявку, що росія проводить військову операцію в Україні на прохання так званих «Л/ДНР» (<https://suspilne.media>, 25.02). Згодом, уже у вересні, після 8 місяців героїчної боротьби українського народу проти загарбника, президент росії кардинально змінив мету нападу на Україну, повідомивши, що їх «спровокувало НАТО» та що їхня «ціль – ліквідувати Україну, бо ми заперечуємо існування такої держави». До того ж, він робив такі заявки, що вони почали війну через «домінування США в Україні» та «Загрозу росії з боку Америки».

Звідси спостерігаємо основний патерн використання пропаганди росією – використовуючи наявну інформацію, вони викривляють її таким чином, щоб висвітлили свій образ в очах громадськості. Виявивши, що їхні воєнні злочини приховати стає занадто важко, вони додали ще один ключовий момент впливу – країну, інформаційна війна проти якої велася вже здавна – Америку. Таким чином, скидаючи російські вчинки та прорахунки на США, вони починають пропагувати новий наратив – це все зроблено для захисту росії проти західного агресора. Не приховуючи власних помилок, перекидаючи вину на конкуруючі держави, вони тримають інформаційний фронт – у свою чергу зомбуючи суспільство, перешкоджаючи

поширенню правдивої інформації та приховуючи воєнні та моральні злочини проти людства.

Отже, за допомогою різноманітних впливів пропаганди росія використовує такі методи як викривлення інформації, дестабілізація політичного середовища, дезінформація населення, фейки, монтаж та замовчування у своїх інтересах. Деформуючи образ США та викривляючи реальну ситуацію в Україні, вони переконливо намагаються приховати від суспільства правду. Адже чим довше громадяни їм вірять, тим довше вони можуть використовувати їх у своїх корисних цілях – посилаючи на війну, підриваючи політичну ситуацію, загарбуючи нові невинні та сусідні країни в імперських інтересах, що беруть початок за Радянського союзу.

Література:

1. Westen D. The political brain. The role of emotion in deciding the fate of nation. New York, 2007. 216 p.

2. Гібридна війна і журналістика. Проблеми інформаційної безпеки : навчальний посібник / за заг. ред. В. О. Жадька ; ред.-упор. : О. І. Харитоненко, Ю. С. Полтавець. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 356 с.

3. Почепцов Г. Г. Сміслові та інформаційні війни: пошук відмінностей. *Детектор медіа*. 17.03.2013. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/ethics/manipulation/smislovi_ta_informatsiyni_viyni_poshuk_vidminnostey (дата звернення: 15.10.22).

4. Почепцов Георгій. Смісли і війни: Україна і Росія в інформаційній і смисловій війнах / переклад з рос. Тамари Гуменюк. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2016. 316 с.

5. Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця : монографія / [Юлія Лапутіна, Ганна Маляр, Катерина Левченко та ін.]. Київ, 2021. 500 с.

Онлайн ресурси:

<https://suspilne.media/277391-putin-nazvav-novu-metu-vijni-v-ukraini/> (дата звернення – 16.10.2022).

<https://suspilne.media/210077-putin-pidtrimav-zvernenna-ldnr-provvedenna-vijsk/> (дата звернення – 16.10.2022).

<https://suspilne.media/200484-zagroza-vijskovogo-vtorgnenna-rosii-v-ukrainu-tekstovij-onlajn/> (дата звернення – 16.10.2022).

<https://rutube.ru/video/61723be58fe3fd2a21a2104c37180d3e/> ;

<https://rutube.ru/video/1d6ed8db7c7d8f887437bd2f0d4269fa/> ; <https://rutube.ru/video/62c2b3054f06d9e98c74d10eb6857407/> ; <https://rutube.ru/video/608f44a51e942bbe63613f9f03bfaa60/> (дата звернення – 16.10.2022).

УДК 796.4:001:659.4

Шевчук Олеся Костянтинівна

Національний університет "Острозька академія"

МОЖЛИВОСТІ ТА МЕЖІ СПОРТИВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТУ КОМІНІКАЦІЇ В ІНТЕГРУЮЧОМУ СПОРТИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ (НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНЬОЇ ГІМНАСТИКИ)

У статті зазначається про наявність актуальних проблем комунікації мігрантів та переселенців через недостатній рівень знань мови приймаючої держави. Обґрунтовано роль спортивних термінів при комунікації в інтегруючому середовищі художньої гімнастики.

Ключові слова: комунікація, інтеграція, спортивна термінологія, художня гімнастика.

The article notes the existence of actual communication problems of migrants and displaced persons due to insufficient knowledge of the language of the host state. The role of sports terms in communication in the integrating environment of rhythmic gymnastics is substantiated.

Keywords: communication, integration, sports terminology, rhythmic gymnastics.

Постановка проблеми та її зв'язок із науковими та практичними завданнями. Найбільшим викликом сьогодення для нашої країни стала війна на території України. Діти та сім'ї України вже пережили більше семи місяців ескалації спустошення та страху, сім'ї були розділені, а життя розірвані, але війна все ще триває. Люди змушені шукати безпеки та захисту далеко від своєї домівки. За оцінками ЮНІСЕФ [6] понад 2 млн українських дітей вимушено виїхали за кордон. Окрім того, рекордні з часів Другої світової війни 36,5 млн дітей з інших причин залишили свої домівки. Як зазначила виконавчий директор ЮНІСЕФ Кетрін Рассел «Ми не можемо

ігнорувати докази: кількість дітей, які переміщуються внаслідок конфліктів і криз, швидко зростає. Я сподіваюся, що це тривожне число спонукає уряди, в першу чергу, запобігти переміщенню дітей, а коли вони будуть переміщені, забезпечити їм доступ до освіти, захисту та інших важливих послуг, які сприяють їхньому добробуту та розвитку зараз і в майбутньому» (Прес-реліз ЮНІСЕФ, 2022).

Слід зазначити, що спорт виступає важливим засобом задоволення власних потреб і інтересів, зокрема потреб у розвитку та визнанні, разом з тим робить важливий внесок в економічну та соціальну згуртованість і більшу взаємодію товариств. Варто відмітити, що зіштовхуючись із культурними відмінностями та комунікативними проблемами внаслідок недостатнього знання мови, багато дітей виявляються виключеними зі спортивного життя в новій країні. Разом з тим, чи дійсно незнання мови приймаючої держави є на заваді включеності переселенців та мігрантів у спорт?

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що сьогодні, у безперервній еволюції міграційних явищ, інституції та науковці вважають спорт інструментом полегшення інтеграції мігрантів у приймаюче середовище [4]. З одного боку, наявні результати досліджень свідчать, що спорт, будучи невербальною мовою, може сприяти взаємодії між людьми різних культур, а також допомагає людям підтримувати зв'язки з їх власними культурними групами, тим самим сприяючи збереженню їх культурної спадщини. З іншого боку, наявні ознаки того, що спорт може поглиблювати культурні відмінності, викликаючи тим самим напруження та провокуючи стрес учасників обох сторін [8]. Отже, з урахуванням посилення інтеграційних процесів, наявного потенціалу спорту для сприяння інтеграції дітей і зростанням значення англійської мови у вдосконаленні міжнародного спілкування, надзвичайно актуальним є дослідження ролі спортивної термінології в забезпеченні комунікації впродовж навчально-тренувального процесу переселенців та мігрантів.

Мета статті – дослідити можливості та межі спортивної термінології як інструменту комунікації в інтегруючому середовищі художньої гімнастики.

Завдання:

1. Здійснити огляд наукової літератури та матеріалів мережі Інтернет щодо стану досліджуваної проблеми.
2. Проаналізувати та узагальнити дані щодо термінотворення та сучасної термінологічної системи в художній гімнастиці.

3. Обґрунтувати роль спортивних термінів при комунікації в інтегруючому середовищі художньої гімнастики.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування результатів дослідження. Вирішення завдань дослідження здійснювалося на прикладі одного з найбільш популярних видів спорту для дівчат у світі – художньої гімнастики. Художня гімнастика – це олімпійський вид спорту, в основу якого покладені комбінації гімнастичних, танцювальних та акробатичних елементів під музику з предметами (скакалкою, обручем, м'ячем, булавами та стрічкою) або без предметів. Вид спорту та термін *художня гімнастика* з'явився у 1934 році у Вищій школі художнього руху Ленінградського державного інституту фізичної культури ім. П.Ф.Лесгафта [1], та у різний час мав різні еквіваленти англійською мовою: *modern gymnastics*, *rhythmic sportive gymnastics (RSG)*; *artistic gymnastics* (зокрема термін *artistic gymnastics* зафіксовано як американський варіант) [2]. Варто зауважити, що на сьогодні термін *artistic gymnastics* перекладається як спортивна гімнастика, а для позначення назви художньої гімнастики використовується термін *rhythmic gymnastics* [3].

За даними науковців термінологія формується на базі лексичних засобів рідної мови відповідно до її граматичних законів, а також за допомогою запозичених елементів. Необхідно зазначити, що художня гімнастика формувалася на основі здобутків трьох найбільш великих національних систем: німецької, шведської та чеської (сокольської), а також основ балетного мистецтва (французька мова) за сприяння відомої на той час американської танцівниці Айседори Дункан [1;5]. Тож наявність термінів різного походження у сучасній міжнародній термінології художньої гімнастики є історично обумовленим.

З початку формування терміносистеми художньої гімнастики і до теперішнього часу невід'ємною частиною термінології даного виду спорту є назви елементів хореографії, запозичені з французької. Наприклад: *demi plié* (демі пліє); *battement tendu* (батман тандю); *sur le cou-de-pied* (сюр ле ку де п'є); *rond de jambe par terre* (рон де жамб пар тер) [5]. З французької мови також запозичені одиниці тематичної групи «Елементи тіла»: *tonneau*, *entrelacé* (*leap*), *penché*, *fente position*, термін групи «Робота з предметом» – *échappé* (ешапе). В процесі навчально-тренувального процесу з художньої гімнастики ці терміни використовуються повсякчас, тож складнощі їх розуміння для гімнасток різних мовних груп не виникає, що сприяє

зменшенню стресового напруження дітей-мігрантів у приймаючому іншомовному спортивному середовищі.

Вивчення англomовної спеціальної літератури [2] дозволяє говорити про те, що ще у 1970–1980 рр. англійська терміносистема художньої гімнастики була вже досить сформована, чому сприяла популяризація художньої гімнастики не тільки в Європі, але і в США. Так, у доповідях про проведення змагань з цього виду спорту функціонують терміни, що позначають: а) рухи: *leap, pirouette, balancing*; б) вправи з предметами: *exchange, mill, throw, backward throw, toss*; в) предмети: *rope, hoop, ball, ribbon, clubs*; г) якості виконуваних дій: *artistry, technique, virtuosity, originality, risk*. Однак відзначається велика кількість запозичень у той час. Це можливо пояснити тим, що в англomовних країнах не існувало своїх національних гімнастичних систем. Так у праці E. Polak [7] зазначається, що «англійська лексика, яка використовується в художній гімнастиці, є неприродною, оскільки офіційною мовою цього виду спорту є французька» (до кінця 2009 р. офіційною мовою Правил з художньої гімнастики була французька мова). «Тільки для задоволення вимог FIG була винайдена англійська термінологія», тож з кінця 2009 р. англійська мова також почала виконувати функцію офіційної мови цього документа [3].

За результатами здійсненого аналізу літератури встановлено, що багато загальних термінів гімнастики має прямий переклад: хвиля (англ. *wave, body wave*; нім. *Welle*); міст (англ. *bridge position*; нім. *der Brücke*); рівновага (англ. *balance*; нім. *der Stand*); стрибок (англ. *jump, leap*; нім. *der Sprung*); поворот, пірует, оберт (англ. *turn, pirouette, pivot*; нім. *die Drehung*); колесо (англ. *cartwheel, wheel*; нім. *das Rad*); кувирок, перекид (англ. *roll*; нім. *die Rolle*); метелик (англ. *butterfly*; нім. *der Schmetterling*); кільце (англ. *ring*; нім. *der Ring*); ножиці (англ. *scissors*; нім. *die Schere*) [3], забезпечуючи основу, на якій можна культивувати загальну інтеграцію.

Висновки. Таким чином, в результаті аналізу наукової літератури та мережі Інтернет встановлено, що термінотворення художньої гімнастики відбувалося з урахування витоків цього виду спорту та більшою мірою під впливом чеської, німецької та французької мов. Констатовано, що використання термінів в оригінальному вигляді у сучасній міжнародній термінології художньої гімнастики забезпечує їх розуміння гімнастками незалежно від рідної мови спілкування, що сприяє комунікації та взаєморозумінню між учасниками навчально-тренувального процесу інтегруючого спортивного середовища.

Окрім того, виявлено, що багато загальних термінів гімнастики має прямий переклад, застосування яких, тим самим, сприяє вивченню мови через практичне застосування, що, у свою чергу, створює гарне підґрунтя для “м’якої” загальної інтеграції переселенців та мігрантів. Перспективи подальших досліджень стосуються вивчення та аналіз спортивної термінології художньої гімнастики на основі веб-сторінок міжнародних організацій.

Література:

1. Дейнеко А., Шевчук О. Становлення художньої гімнастики як олімпійського виду спорту. *Актуальні проблеми фізичної культури і спорту в сучасному суспільстві: збірник наукових праць II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2020. С. 85–88.
2. Bobyreva N. N. Terminologiya khudozhestvennoy gimnastiki: strukturnosemanticheskoye sopostavleniye v russkom i angliyskom yazykakh / nauch. red. M. I. Solnyshkina. Kazan’: Kazan. un-t, 2013. 208 p.
3. Fédération Internationale de Gymnastique. Rhythmic Gymnastics Code 2022-2024 – 225 p.
4. Giuseppe D’Angelo. Sport and Integration of Migrants. Some Considerations. *Journal of Mediterranean Knowledge-JMK*. 2019. № 4. P. 3–15.
5. Lisitskaya T. S. Khudozhestvennaya gimnastika: uchebnyk dlya institutov / pod red. T. S. Lisitskoy. Moskva, 1982. 232 p.
6. Nearly 37 million children displaced worldwide – highest number ever recorded. Press release UNICEF 2022. URL: <https://www.unicef.org/press-releases/nearly-37-million-children-displaced-worldwide-highest-number-ever-recorded>.
7. Polak E. The use of international terminology in the context of diverse gymnastic sports. *Studies in Physical Culture and Tourism*. 2009. № 16. P. 97–104.
8. The integrative role of sport in multicultural societies / Hatzigeorgiadis A., Morela E, Elbe A.-M та ін. *European Psychologist*. 2013. № 18. С. 191–202.

ЗМІСТ

<i>Бура Тетяна Андріївна</i> «НОВОМОВА» РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ: ІСТОРИЧНА ЗАКОНОМІРНІСТЬ ЧИ ОЗНАКА ДИКТАТУРИ?	3
<i>Буцяк Тетяна Тарасівна</i> МАНІПУЛЯЦІЇ ТА ВИКРИВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ РОСІЙСЬКИМИ ЗМІ	9
<i>Bilokiz Nikita, Mishenin Illia, Yurchenko Roman</i> INFORMATION DIMENSION OF CONTEMPORARY HYBRID WARFARE	16
<i>Гринь Максим Дмитрович</i> ЛЕГІТИМІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО МЕТА-НАРАТИВУ ЯК СТРАТЕГІЧНА ЗБРОЯ ПРОТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКСПАНСІЇ РОСІЙСЬКОГО ІМПЕРІАЛІЗМУ	22
<i>Захарчук Юлія Анатоліївна</i> ТЕМАТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ФЕЙКІВ, СТВОРЕНИХ РОСІЙСЬКИМИ ЗМІ, ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ЗАХІДНІ ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	29
<i>Каленюк Анна Сергіївна</i> КОНЦЕПТ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ	38
<i>Кіценко Роман Станіславович</i> ВИТОКИ І ПРОЯВИ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ВПЛИВУ РФ	44
<i>Колесник Анна Василівна</i> АНГЛІЙСЬКА АВІАЦІЙНА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ФАХІВЦЯМИ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ	56
<i>Пилипчук Софія Анатоліївна</i> КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ, ОБРАЗ ВОРОГА У ВІРШАХ ОКСАНИ ФІЛПЧУК	63
<i>Ткачук Олександр Андрійович</i> ОБРАЗНИЙ ПРОСТІР ПЕРЕЖИВАНЬ У ПОЕЗІЇ БРИТАНСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ АВТОРІВ	69

Цьокан Віра Василівна

США КРІЗЬ ПРИЗМУ РОСІЙСЬКИХ ПРОПАГАНДИСТІВ74

Шевчук Олеся Костянтинівна

МОЖЛИВОСТІ ТА МЕЖІ СПОРТИВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ
ЯК ІНСТРУМЕНТУ КОМІНІКАЦІЇ В ІНТЕГРУЮЧОМУ
СПОРТИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ (НА МАТЕРІАЛІ
ХУДОЖНЬОЇ ГІМНАСТИКИ)79

Наукове видання

СТУДЕНТСЬКІ НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Національного університету

«Острозька академія»

Серія «Філологічна»

Збірник наукових праць

ВИПУСК 16

Редакційна колегія: *Анатолій Худолій, Інна Ковальчук*
Комп'ютерна верстка *Наталії Крушинської*
Художнє оформлення обкладинки *Катерини Олексійчук*

Формат 42x30/4. Ум. друк. арк. 4,99. Зам. № 37–22.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура «Times New Roman».

Оригінал-макет виготовлено у видавництві
Національного університету «Острозька академія»,
Україна, 35800, Рівненська обл., м. Острог, вул. Семінарська, 2.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 1 від 8 серпня 2000 року.

Виготовлено ФОП Свиначук М. В.,
Тел. (+38068) 68 35 800, e-mail: 35800@ukr.net.